

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Vácikörút 23,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 ft
Fél évre..... 4 »
Negyedévre..... 2 »
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Ahlwardt. Irta: Tábori Róbert. — Eötvös Károly a recepcióról. — A német birodalmi gyűlésről. — Ahlwardt újabb rágalmai. — Az osztrák képviselőházból — Zsidó írók az újabb magyar irodalomban. Róna Bélától. — Márczius 15. (Löw Immanuel beszéde.) — A zsidók a tudomány terén. — Absalon. Eredeti bibliai tragoedia. (Szépirodalmi melléklet.) Makai Emil-től. — Kézmű- és földművelés. Szabolcsi Miksától. — Hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1893. márczius hó 26) 5653. Niszan hó 9-ike. Hétfő 10-ike. Kedd 11-ike. Szerda 12-ike. Csütörtök 13-ika. Péntek 14-ike. Este: Első **széderest**. Szombat 15-ike. **Peszachünnep** első napja. Este: második **széderest**. Hetiszidra: **Semini**. (Mózes III. könyvének 9. 10., 11. fejezetei.)

Ahlwardt.

Ahlwardt urral tizenkét évvel ezelőtt találkoztam Berlinben. Nevezetes egy találkozás volt, mert önkénytelenül tanuja lettem, mikor a rektor urat *kidobták* a »Central«-kávéházból. Ebbe a kávéházba jártak el a leghiresebb berlini sakkozók. Steinitz, mikor a német fővárosban tartózkodott, mindennapi látogatója volt és Anderseen is itt költötte el néhányszor ozsonakávéját. Bizonyos nymbus vette körül ezt a régi divatú, néhány szűk szobából álló és minden modern fényűzést nélkülöző helyiséget; különösen mióta egy ifju orvosnövendék, Lessing nevű, mindennap délutáni 3 és 5 közt, bekötött szemekkel, játszott egyszerre hat pártit a leghiresebb berlini sakkozók ellenében. Valóságos zarándokolást vittek végbe a berliniek, hogy a játszmaának tanui lehessenek, és a »Central« vén fizetőpinczére sok szép csengő ezüstöt söpört be borraivaló fejében csupán azért, hogy az érdeklődőknek egy kis helyet szorított a játszóknak közelében.

Egy délután, mikor javában folyt a nagy matsch, a mély és áhítatos csendet hirtelen megszakította egy vékony hang, mely a legmélyebb meggyőződés kifejezésével így szólott:

— Ez az ur csal!

Mikor egy vakmerő darázs betolakodik a méhkasba, sem támadhat nagyobb zavar, mint e ki-

jelentés után. Valamennyi tekintet a szóló felé fordult, a ki büszkén megállt a tekintetek kereszt-tüzében és a fiatal Lessingre mutatva, így szólt:

— Ismétlem, ez az ur csal. Láttam az imént mikor zsebre dugott két figurát. Tessék csak megmotozni, ott van a bal mellényzsebében.

Sakkozó ember már magában véve kissé fanatikus. Nem telt bele egy percz és a fiatal Lessinget egy fenyegető tömeg állotta körül és követelte tőle, hogy adja ki az eldugott figurákat. Ez hiába szabadkozott, mert rögtön megmotozták. Nem találtak nála semmi gyanusat. Csak ekkor jutott egy higgadtabb embernek eszébe, hogy a sakktáblákra nézzen. S bámulva látta, hogy együtt van valamennyi figura, mivelhogy a játszma még meg sem kezdődött.

Vallatóra fogták a közbeszólót és kisült, hogy éppenséggel *nem ért semmit a sakkjátékhoz*. A következő pillanatban megfogták Ahlwardt urat és kilökték az utcára. Még egyszer benézett az ajtón és ismételte a legmélyebb meggyőződés hangján:

— S én mégis merem állítani, hogy ez az ur csaló; leolvastam arczáról.

A dühös sakkjátszók ki akartak rohanni az utcára, hogy elpáholják a vakmerőt, de egy öreg orvos, a ki jelen volt a nézők közt, lecsillapította haragjukat e szavakkal:

— Ne hántsák a szegényt, mert bolond. Jól ismerem és tudom, hogy *rágalmazási mániában szenved.*

Ez volt, tudtommal, Ahlwardt urnak első nyilvános szereplése. Azóta sokra vitte isten a dolgát. Elcsapták hivatalából, becsukták a fegyházba, bevásztották a birodalmi gyűlésbe, megtették antiszemita-főnökek, komolyba is vették, ki is nevették, holott ő, szegény, mindezekben teljesen ártatlan. Mert csak egy hely van a világon, a hova bejutni igazi jussa volna, de erre senki sem gondol. Pedig ezt a helyet jól ismerik Berlinben; nem más az, mint a Charité *megfigyelő osztálya.*

Ahlwardt ur nem volt mindig antiszemita. Több ízben szerepelt ő népgyűléseken, mint Stöckernek elkeseredett ellensége. Ráfogta, hogy csaló. Kidobták a népgyűlésekből is, mint rágalmazót; pedig egész életében ezuttal mondott igazat. Stöcker meg nem bocsátotta neki soha hajdani támadásait, és mikor megtudta, hogy Ahlwardtot megválasztották, busan kijelentette:

— Meglássátok, ez az ember még ad absurdum viszi az antiszemitizmust!

Az antiszemitizmus hirhedt prófétája ezuttal fején találta a szöget. Sokkal jobban ismeri a hazugságnak nehéz mesterségét, semhogy ne tudná, hogy a ki sikerrel akar eljárni a rágalmazás művészetében, annak nem szabad olyan térre lépni, a hol erős a felügyelet. Stöcker mindig általánosságban rágalmazta a zsidókat. Az ő »csaló«, »hitszegő«, »gonosz« zsidói soha sem laktak Berlinben, hanem rendesen valamely félre-eső zugában a világnak, a honnan nem jöhettek elő megczáfolására. Így is kisült néha turpissága, de mindig elég ravasz volt, hogy egy teljesen rábizonyítható hazugságon rajta ne kapassa magát. Ellenben a mániákus Ahlwardt, az ő képtelenül dolgozó fantáziájával, mely a pszichológiának valóban érdekes tanulmányanyagot nyújt, nem kereste a homályt, hanem a rögeszmés ember hóbortjával fényes nappal állott ki a piacra — hazudni!

Ily szerencsétlen embereknek — mert Ahlwardt inkább szerencsétlen, mint gonosz — mindig akadnak »jóakarói«. A nyers tömeg szeret mulatni, s akárhányszor látható faluhelyen és városban, hogy a rögeszmés embert néha hecből még jobban belelovalják fixa ideájába. Így járt a szegény rektor is. Eljöttek hozzá tréfasze-

rető emberek, és fülébe sugták, hogy ez vagy az a nagy iparos csal, meglopja az államot. A szegény bolond pedig elhitte mindazt, a mit neki mondtak, leült íróasztalához és kiöntötte zilált lelkének keservét egy bombasztikus röpiratban.

Mikor a futó bolondból már irdogáló bolond lett, egészen megérett arra, hogy az antiszemitizmus oltalmába vegye. Csak jó az az ember, aki el meri mondani a legképtelenebb dolgot, mert mindig akad a nagy tömegben, aki elhiszi neki a légből kapott állításait! Megtették képviselőnek is, hogy a parlamenti szószékről hirdesse a zsidógyűlöletet, melyet ügyesen beleoltottak konfuzus lelkébe. S Ahlwardt vakon megy előre a kijelölt ösvényen, mert nem látja a hazugság látongó örvényét. Hiába mondd a bolondnak, hogy ő nem király, nem hiszi el neked, mert rögeszméje mást sugal. . . .

A mult héten, egy népgyűlés alkalmából valaki azt találta mondani, hogy Ahlwardt ur már rég nem tett leleplezést. Erre ő rögtön kijelentette, hogy a legközelebbi ülésben »nagy dolgokat fog mondani«. S meg is cselekedte. Olyan képtelenségekkel állott elő, hogy még a saját kenyéradói is kénytelenek voltak őt cserben hagyni. Mindaz, amit ő mondott, nyomban a legvakmerőbb hazugságnak bizonyult. De azért ő még sem hazudott, hanem csak beteg lelkének lázálmait regélte el. Beleélte magát ebbe a szövevénybe és nem bír belőle kiszabadulni. Ami őt megmentheti, nem a czáfolat, nem a rábizonyítás, hanem a kényszer-zubbony és a hidegvíz-kura.

Nem terjeszkedem ki bővebben az ő »nagy napjára«. Le van ez írva e lapnak más helyén; de annyit már mondhatok, hogy annak a nagy örültségnek, melynek antiszemitizmus a neve, akadt egy igazi mániákus bolondja Ahlwardt ur személyében.

Pasteur tanár elmélete szerint a veszeltséget csak úgy lehet gyógyítani, ha a veszett kutyától megharapott embert beohtják magával a veszeltség vírusával. A két méreg aztán ellensúlyozza magát. Ahlwardt, ugylátszik, az az ohtó anyag, mely a német társadalomnak, az antiszemitizmustól sebes testét meg fogja gyógyítani ezen, eb-dühnél is rosszabb bajtól. Ő a »vírus«, melyet a német társadalom orvosai már rég keresnek. Tartsa is meg az isten, minden hóbortjával együtt!

————— Tábori Róbert.

Eötvös Károly a receptiőről.

Képviselőházunkban lezajlott egyházpolitikai vitának — mert ez volt — fényes befejezését képezi a függetlenségi párt vezérének, *Eötvös Károlynak* a beszéde. Nagy szellemnek, igaz hazafinak, hamisítatlan liberálisnak emanációja volt, mely messze kimagaslik a vitából és mely nemcsak a pártnak, melynek feje, de a parlamentnek, az egész magyar nemzetnek válik büszkeségére és javára és becsületére a szabadelvűség nagy eszméjének.

Méltatta Eötvös Károly beszédét az egész sajtó, és még a kormánypárt vezérő lapja is azt registrálja róla, hogy a *legjobb és a legfényesebb volt, mit az egész nagy vita nyújtott*; méltatta az egész képviselőház, mely régen, régen hallgatott végig beszédét annyi figyelemmel, mondhatnók olyan áhitattal, mint Eötvös Károlynak f. hó 22-én tartott nagy beszédét és ebből a nagy egyetértésből, ebből az egyhangu dicséretből és magasztalásból következtetni merjük azt is, hogy *a mit* mondott fogékony talajra, fogékony keblekre talált szerte e hazában és hogy az ige, mely beszédében kifejezést nyert és a melynek megvalósítására Magyarország legjobbjai nyújtanak kezét egymásnak, *meg is fog valósulni*.

A kérdésnek, mely specialiter bennünket, nemcsak azért, mert felekezetünkről van szó, de azért is, mert hisz lapunk, az »Egyenlőség« volt a pont, melyből 15 hónappal ezelőtt kiindult, és melyet azóta folyton élesztett, első sorban érdekel: a *receptió* kérdésének Eötvös Károly tekintélyes részét szentelte beszédének és hogy mi helyes érvekkel küzdöttünk, mutatja az, hogy Eötvös nagy beszédében, mely annyi lelkesedésre, őszinte helyeslésre talált, ugyanazokat az érveket hozta fel, melyeket lapunk vezércikkei ismételve és minden oldalról megvilágítva hoztak fel a receptióért való tizenöt hónapon át folyó szakadatlan agitációkban.

Hogy Eötvös Károly beszéde a zsidóságban létrehozandó *egységes szervezet* szükségességét különösen a magyarság szempontjából erősen hangsúlyozta, igaz örömeire válik a magyar zsidóság java részének és minthogy ugyanezt hangoztatta mult heti beszédében dr. *Wekerle* Sándor, kormányelnök is, remény támad bennünk, hogy a várvavárt organizáció megvalósulása tán még sincsen oly messze távolságban tőlünk. Annyi azonban bizonyos, hogy a zsidóság önmagától ezt megteremteni nem fogja. Mert mi haszna, ha akarva akarja a magyar zsidóság háromnegyede, ha a negyedik negyed és különösen ennek vezetése minden rendelkezésére álló eszközzel gátolja létrejöttét. Jótékony, szelid nyomás felülről hamar vihetné előre a dolgot.

Ami Eötvös Károlynak a zsidók magyarosodására vonatkozó nyilatkozatát illeti, aláírjuk azt mi is, ha a zsidóságot *különválasztva* vesszük az országtól. Tényleg nem ideális helyzet, hogy a magyar zsidóknak majdnem egy teljes harmada még nem magyar a nyelvében. A francia zsidóság egészen francia, az olasz zsidóság egészen olasz, a német zsidóság egészen német. Nincs francia, olasz, német zsidó, ki ne beszélne francziául, olaszul, németül, és nincsen olyan francia, olasz német zsinagóga, hol a szószékről más nyelven hangzanék az ige, mint francziául, olaszul, németül. Nem is vagyunk mi zsidók megelégedve magyarságunkkal, és nem is nyugszunk addig, míg magyar nem lesz nemcsak érzésében, de nyelvében is minden magyar zsidó, míg minden magyar zsinagógában a rabbik tisztán magyarul nem hirdetik Izrael tanait.

Másrészt azonban tagadhatatlan és nem tagadja ezt Eötvös Károly sem, hogy tekintve hazánk viszonyait, polyglott jellegét és viszonyítva hazánk többi felekezeteihez, a zsidóság *bámulatos gyorsan halad a magyarosodás terén* és hogy egyetlen felekezetet kivéve, a zsidóság nyelvében is a *legmagyarabb felekezete e hazának*. Szabolcsi.

*

Eötvös Károly beszédének a zsidó vallás receptiójára vonatkozó része így hangzik:

Valószínűleg lesznek az én tisztelt elvbarátaim közt is, kik néhány megjegyzésem, melyet a zsidó receptióra tenni fogok, nem találják az ő nézetükkel egyezőnek, de nekem, úgy érzem és úgy értem, erkölcsi kötelességem ebben is tisztán és világosan nyilatkozni. (Halljuk! Halljuk!)

Én a zsidóreczeptiót igen szükségesnek tartom, mert az 1848-iki elvek megvalósításához, megvalósításának teljessé tételéhez mulhatatlan szükséges. (Helyeslés.) Miután én azon az alapon állok, kiindulási pontom onnan van, és én azt az alapot egészen kiépíteni akarom. (Helyeslés.) De tovább megyek. Én szükségesnek tartom a zsidók recipiálását azért, hogy ők maguk egyetemes országos szervezetet létesíthessenek, (Helyeslés.) mert ma úgy áll a dolog, hogy a fő-zsidó maga a kultuszminiszter ur. (Élénk derűtség.)

Ma a hitközségi főelnök és minden zsidó község elnöke nem más, mint a kultuszminiszter ur. Ő intézkedik a vagyon kérdésében, ő intézkedik az anyakönyvek kérdésében, ő intézkedik, ha összevesznek; ő intézkedik, ha kibékülnek (Derűtség); ő tőle függ minden és ennek azután az a gonosz következése van, hogy a hány zsidó csak összevesz a maga hitközségi dolgaiban, az mind szent kötelességének tartja, hogy mindig a kultuszminiszter ur pártját támogassa, még a politikai harcokban is. (Élénk derűtség a bal- és szélső baloldalon). Igaz, hogy maguk a zsidók is hibásak, nagyon hibásak, mert az utolsó 10—15 év alatt a zsidóknak két árnyalata mintegy versenyzett azért, hogy a maga kis szabadságát, függetlenségét minél inkább feláldozhassa a t. kultuszminiszter ur kegyeinek. Mert hiszen 1867 után, de egyébként is hitközségi ügyeikben sokkal több szabadsággal birhatnának, mint birnak tényleg. De ők maguk, önkényt, mintegy a miniszterium és a kormány-

zat kezére játszották összes jogait, azt pedig már még sem tartom megengedhetőnek, hogy voltaképen az ország kormánya legyen egy egyházi telekezetnek főabbja, püspöke, vagy hitközségi elnöke (Derűtség a szélső baloldalon.), a mint ma tényleg áll a dolog.

Végre szükségesnek tartom a recepcziót azért is, mert recepczió nélkül én, akárki akármiként vélekedjek, — t. barátaim nézetei iránt egész tisztelettel vagyok — de a recepczió nélkül és az ezzel mulhatatlanul kapcsolatos áttérés megengedése nélkül a házasságnak Magyarországon általános és egyetemes szabályozását teljesen lehetetlennek tartom. Ez fából vaskarika volna. (Helyeslés.)

Már most igaz, hogy komoly aggodalom merült fel az ellen, t. képviselőház, de a legkomolyabb az u. n. hitelvi aggodalom. (Halljuk! Halljuk!) Én hitelvekkel nem vitatkozom, t. ház, de csak egyet jegyzek meg, azt, hogy midőn 1790. december 9-én az országos ülésben az a kérdés tárgyaltatott, hogy a kálvinista vagy lutheránus vallásra szabad-e áttérni, a mi főtisztelendő püspöki karunk azt mondotta, hogy a hitelvek az áttérést meg nem engedik. Kijelentette ezt herczeg Batthyány József primás és a többi akkori püspök és érsek is vele egyetemben nyilatkozott. Ennek már 102 esztendeje — és bár én is megengedem, hogy a hitelvek ezt meg nem engedik, — de ha azt látjuk, hogy ennek a törvénynek mily üdvös következménye volt s ha azt látjuk, hogy a főtisztelendő püspöki kar tagjai 102 esztendő alatt ebben tökéletesen megnyugodtak, megnyugodott a római pápa ő szentsége és királyaink is tökéletesen, akkor azt hiszem, hogy előttünk is van még 102 esztendő, mely alatt ebbe is tökéletesen bele fogunk nyugodni. Ezzel a mi társadalmunk nemzetiességét, egységességét és házassági jogunk biztos rendezését fogjuk elérni. (Mozgás a szélső baloldalon.)

Károlyi Gábor: Miért haragudtok, hisz Krisztus is zsidó volt!

Eötvös Károly: A másik aggodalom, amely igen tiszteletre méltó indokok alapján lett itt hangsúlyozva a zsidóságra való áttérés ellen, az a nemzeti és magyarsági szempont. (Halljuk! Halljuk!) Ezt az aggodalmat tisztelem. És bár egyrészt látom, hogy kivált irodalmunkban, de az ugynevezett honorácziók osztályában és a nagybirtokosok osztályában is és irodalmunkban különösen a történetírás és publicisztika terén a zsidóság igen nagy létfoglalel, sokkal nagyobb tért, mint amely őt számaránya szerint megilletné; ámbar a nagyobb birtokos-osztályok és némely városokban, vagy az ország némely vidékén, kivált a nőnevelés terén a magyarosodás kétségtelen és jelentékeny lépésekben halad előre és habár láttam, hogy hazánk teljesen idegen nemzeti és vidékein legelőször a zsidó tanul magyarul és velem magammal történt meg, hogy Barestől egész Lipikig tudtam utazni magyar nyelvvel, de csak az utban levő zsidók segítségével: mindamellett kénytelen vagyok konstatálni, hogy a magyarosodás, kivált fővárosunkban oly mértékben nem halad előre a zsidóságnál, amint ahogy az nekik a haza iránti kötelességük volna. (Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)

Hozzáteszem, hogy nem egyedül a zsidóságot tartom ezért hibázlatandónak, mert azok a zeneakadémiai szakértők, zenészek meg könyvkereskedők meg egyéb nem zsidó családok, meg a német gouvernant-szisztéma, meg Bécs közelsége, meg a közös vámterület stb. (Közbeszólás a szélső baloldaltól: Közös hadsereg!), meg a közös hadsereg, meg a véderő 25 szakasza mozditják azt főleg elő. (Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)

A zsidók némelyike például mindig azzal áll elő, hogy miért legyenek ők nagyobb magyarok, mint a keresztény kereskedők Budapesten; miért legyenek nagyobb magyarok, mint a főurak egy része; miért legyenek nagyobb magyarok, mint a sajtó egy része; miért legyenek nagyobb magyarok, mint a keresztény vállalkozók egy része? (Egy hang a szélső baloldalon: Ez egészen más!) Mindamellett, hogy ez egészen más, mindannyiunknak jogunk van megvárni a zsidóságtól, hogy ez teljesen alkalmazkodjék a magyarsághoz és teljesen identifikálja magát a magyarsággal, a magyar nemzeti szellemmel és a magyar nemzeti törekvésekkel.

Rosenberg Gyula: Ugy van! Ugy van!

Eötvös Károly: A zsidóságtól még azt is jogunk van elvárni, hogy még kozmopolita se legyen köztük, hanem mind magyar legyen. E mellett azonban meg kell jegyeznem különösen, hogy nekünk nagy segítségünkre voltak a multban a zsidók. Ezt nekem konstatálnom kell, az saját egyéni nézetem, de sohasem hallottam megczófoltatva. S ez abból áll, hogy mikor a mult századokban Magyarország folyamvölgyei a Tisza völgyén majdnem Debreczenig s a Duna völgyén majdnem Magyaróvárig az összes kereskedelmi pénz- és hitelügyet görögök és szerbek vették kezükbe, ha akkor, a mikor Európában a nemzeti eszmék és szenvedélyek feltámadtak, ha ekkor azok tartották volna mindvégig kezükben a magyar hitelt és pénzügyet, az összes kereskedelmet az ország egész nagy folyam-völgyein, bizony akkor a nemzeti kérdésben sokkal nagyobb lett volna szerencsétlenségünk, mint most, hogy nagy részben azon zsidóság kezébe kerül, mely ha a kozmopolita is, de határozottan nem magyarellenés. (Ellenmondások a szélső baloldalon. Egy hang: Hát az örmények?) Az örmények nem a nagy folyam-völgyekben voltak. Hanem ebből csak az következik, hogy ha jogunk van ezt megvárni, más részről a zsidóságnak hazafias kötelessége összes nemzeti törekvéseinkkel és munkálkodásunkkal magát indentifikálni. Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés.)

Polónyi Géza: Hát addig várjunk! (Mozgás.)

Eötvös Károly: E tekintetben őseink példájától eltérni nem akarok. (Helyeslés.) és őseink, a mikor a szabadságot kiterjesztették, amikor az urbériséget eltörölték, mikor a lelkiismereti szabadságot biztosították, soha sem kérdezték és keresték, hogy az a jobbágy, magyar, vagy nem, hogy az a protestáns, magyar, vagy német, hanem faj és nyelvkülömbőség nélkül, a haladó kor szükségének megfelelőleg egyetemesen terjesztették ki. (Élénk helyeslés.)

Ha hivek akarunk maradni ahhoz az alaphoz, melyet a t. miniszter ur is többször felemlített beszédében — a 48-as alkotásokhoz, akkor nekünk a szabadság kiterjesztésének érdekeit fajhoz és nyelvhez kötni egyáltalán jogunkban nem áll. (Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon és a jobboldalon.) Ez az én egyéni nézetem.

De hozzáteszem, hogyha a zsidóknak alkalmat nyújtunk törvényhozási alkotással, hogy országos szervezetet alkothassanak maguknak, akkor a magyarosodás sokkal nagyobb mértékben, sokkal rohamosabban fog bekövetkezni. (Ugy van! Ugy van!), mert akkor nem minden község a maga öklére csinál nyelvet, ritust, iskolát, hanem az országos szervezet központjából fogja kapni a motívumot, az utasítást és a lelkesedést arra, hogy magyar legyen! (Élénk helyeslés.) Mert hogy a központja magyar lesz, az én előttem kétségtelen.

A német birodalmi gyűlésről.

Ahlwardt a Friedeberg-arnswaldi győző, a fogházból kikerült s azt a »zsidó puskás« heczet, melynek utókövetkezményei felől a fogházban elég módja volt gondolkozni — nyomban megismévelte a német reichsrath f. hó 20-iki gyűlésén. A bírói ítélet és bűnhődés meg nem győzték a botrányok nagy mesterét, a törvény színe előtt megczáfolt vádakkal ő újra előállott s Löwet, a német hadsereg zsidóhitű fegyverszállítóját, hamis esküvel vádolta, amiért az elnöklő alelnök *Ballestrom* rendreutasította. Mikor már rendre ledarálta az ismert rágalmakat, neki-vágtatott az igazságszolgáltatásnak és ki tudja hova lyukadt volna ki, ha az elnöklő nem figyelmezteti, miszerint jó lesz a bíróságokat Ahlwardt hangján nem tenni kritika tárgyává.

Caprivi gr. a bir. kancellár szólalt fel ezen eszeveszett kirohanás után. A képviselő ur — ugymond — örömet fejezte ki a fölött, hogy ma engem itt talál. Őszinte sajnálatomra, én nem viszonzozhatom ezt az örömet, mert nekem nem tetszik, hogy őt itt látom. Az a körülmény, hogy e t. háznak tagja és a tisztelet, melylyel e ház iránt vagyok, megakadályoz abban, hogy olyan feleletet adjak neki, aminőt különben neki szántam. Az egyes dolgokra, melyekkel a képviselő ur előhozakodott, nem akarok kiterjeszkedni, nem is vagyok arra képes. 25 évvel ezelőtt ő francia cipőkről exemplificált és ebből azt a következtetést vonta le, hogy a német fegyverek fabatkát sem érnek. (Derűtség.) Ez igen merész következtetés.

Alább meg így szólt: A képviselő ur egész sereg váddal illette a katonai kormányt és az igazságszolgáltatást, az utóbbinak azt vetette szemére, hogy az ő pere a porosz igazságszolgáltatásnak non plus ultrája. Én ezen a helyen azt állítottam, és állításomat akkor a szász kir. hadügyminiszter a legerélyesebben támogatta — hogy a *Loewe-féle fegyverek egyáltalán jók*. Ha e helyen ma mégis újra megkísérlék a német hadsereg fegyverzetét a külföld szemében kisebb értékűnek feltüntetni, akkor e ház iránt való tiszteletből le kell mondanom annak a kifejezésnek a használatáról, melyet különben használtam volna. (Tetszés.)

Azt hiszem egyébiránt, hogy a képviselőnek az a kísérlete, hogy e házat akár mint fegyverfölbíró bizottságot, akár mint fölbíró bírói székét állítsa elének, teljesen el van hibázva. Ahlwardt képviselő beszélhet annyit, amennyit csak akar, arra képes nem lesz soha, hogy a a porosz hadügyi kormányzat és a porosz igazságszolgáltatás évszázadok óta megalapított hírnevét megrendítse. (Tetszés.)

Kaltenborn hadügyminiszter: Ahlwardt azt állítja bár, hogy ő a hadügyi kormányt nem, csak a Loewe czéget támadta meg, mégis az olvasható ki a támadásából, mintha a szállításhoz szerepelt tisztek és hivatalnokok kötelességüket teljesen elhanyagolták volna. Ezzel szemben határozottan konstatálja és ismétli, hogy ez nem áll, hogy egyetlen eset nem forog fenn, melyben kötelesség-

mulasztásról volna szó. A Loewe czéget a hadügyi kormány szállítóképes és megbízható czégnek ismeri s ez a szállítást a legteljesebb megalégedésre végezte. Hosszas vizsgálódások azt is kiderítették, hogy az állami gyárbeli és a Loewe gyárbeli fegyverek között a Loewe-féle fegyverek hátrányára absolute semmi különbség fenn nem forog. Ezután az Ahlwardt-féle tanuk értékét ismerteti a hivatalos szakértőkkel szemben. Majd Ahlwardtnak arra az új vádjára térve, hogy a Loewe-féle gyár egy solingi olasz gyár által szállított 60,000 db fegyvert, konstatálja a hadügyminiszter, hogy ez absolute helytelen állítás. Felszólalásában végül oda concludál, hogy a Loewe-féle fegyverek »minden tekintetben megfelelnek a hadi szükségleteknek«.

Richter (német szabadelvű) azt hiszi, hogy nemcsak a hadügyi kormány és Ahlwardt közti vitáról van szó, hanem a ház is megmondta véleményét. Ahlwardt ismét a házon kívül álló személyek ellen szórta szemrehányásait úgy általánosságban. Gyanúsította a Loewe czéget egy Boulangerhez intézett szállítási ajánlattal. Megjegyzi, hogy e szállítást egy másik németországi czég teljesítette s ez ellen ezért panaszt senki sem emelt. Fölemlíti, hogy a tengerészeti költségvetésnél szóba került, vajjon Schichan, danzigi czég, nem szállít-e Oroszországba torpedókat, mikor nincs kizárva annak lehetősége, hogy a torpedóhajókat valamikor Oroszország Németország ellen használhatja. A birodalmi tengerészeti hivatal akkor kijelentette, hogy ez ellen nincs kifogásuk s hogy az ilyen intézetek nem szorítkozhatnak pusztán a belföldi szállításra.

Ahlwardt nagy önérzettel ismételte, hogy ez meg ez he van bizonyítva. Szólv ezzel szemben konstatálja, hogy mindarról, amit ő bebizonyítottak tekint, éppen az ellenkezője van bebizonyítva.

Miután Ahlwardt egy minapi gyűlésen bejelentette, hogy hétfőn már nem lesz olyan tartózkodó, mint eddig volt, de a leghajmeresztőbb dolgokat fogja szóvá tenni, szónok beszerezte az Ahlwardt-per gyorsírói följegyzéseit. A beszédjének részleteire bajos kiterjeszkednie, ott úgy össze-vissza van hordva minden; de egyet-mást mégis elmond. Ahlwardt azt állította, hogy a puskáknál olyan csöveket használtak, melyeket az olasz kormány vissza-utasított. Ez teljesen valótlan és tarthatatlannak bizonyult. A Loewe czég, a bir. kancellár, a hadügyminiszter és a solingi czég egybehangzó nyilatkozataival szemben Ahlwardt egy elhocsájtott könyvelőre hivatkozik; ez boszúból beszélt, s ez az ő koronatanuja.

Bíróilag meg van állapítva, hogy minden anyagot a kormány szállított. Ha Ahlwardt ennek daczára egy a házon kívül álló czéget bünténynyel vádol olyan anyag alapján, mely teljesen tarthatlan és légből kapott, akkor engem a parlament hangja tartóztat, hogy ezt itt igaz néven nevezzem. Bíróilag meg van állapítva, hogy Ahlwardt hivatkozott, három fötanuja sikasztás miatt el volt ítélve és zsarolás miatt hocsájtott el. 15,000 márkát kértek, hogy hallgassanak, de a Loewe czég ártat-

lansága tudatában elbocsájtotta őket. Ezután Ahlwardt ur koronatanuivá váltak. Vádnak fújták fel azt az intézkedést, hogy smirglit használtak, ami a *kormány egyenes utasításából* történt. Ahlwardt esküt helyettesítő tanuvallo-másairól azt mondja az ítélet, hogy *nem érik meg a papirost, amire le vannak írva*. Ahlwardt hivatkozik Krähahn tanura. Szóló véletlenül abban a helyzetben van, hogy erről elmondjon egyet-mást. Mikor Ahlwardt olyan nagy föltűnést keltett röpiratával, a szónokot a Fridrichstrassén megszólította egy ismeretlen és azt mondta, hogy ő *Krähahn*. (Nagy derűtség.) Mondtam, hogy azért nem ismerem jobban; erre aztán kijelentette, hogy ő az a *Krähahn*, akiről a röpirat megemlékszik. Azt mondta továbbá, szeretne vélem beszélni, hogy *Ahlwardt*ot alaposan leplezze. Azt feleltem, nekem semmi közöm ezekhez a dolgokhoz, de ha kíván tőlem valamit, *írja meg*. Ez minden, amit Krähahn urról tudok. (Derűtség.) Ahlwardt urnak ez a legfőbb auctoritása. Azt is hangoztatta Ahlwardt, hogy katonai *puskaművesek* dolgoztak Loewevel. Erre nézve a bíróság kiderítette, hogy az a katonai hatóság beleegyezésével történt. Mindennek dacára, van Ahlwardt urnak arra való bátorsága, hogy mindazt, amit a tárgyalások *valótlannak* derítettek ki, a német nép birodalmi gyűlése elé mint *valóságot* állítsa.

Ahlwardt egyéb állításai is valótlanak, melyek a fegyverek hibáira vonatkoznak, mert azok nem is voltak Loewe-féle fegyverek.

Hivatkozik egy Hohenthal gróffal folytatott beszélgetésre és Hohenthal gróf a tárgyaláson kijelentette, hogy absolute nem emlékszik ilyen beszélgetésre.

Szónok csak még néhány szót kíván Ahlwardt jellemzésére mondani. Soha olyan emberrel nem találkozott, akiben, mint Ahlwardtban, *hiányzott volna a tények iránti való minden érzék*. A dolgok összekavarodnak a fejében. Hogy ez *természettől fogva* van-e nála így (Nagy derűtség) vagy akarata hiányán mulik, azt nem tudja. Összevissza halmoz mindent, és ha már a tényállást ki nem tudja kerekíteni, akkor segítségére jön egy ritka nagy adag *fantázia*, amely kitölti az üresket. Fantázia tekintetében a legnagyobbat akkor szolgáltatta, mikor kisütötte, hogy az »Alliance Israélite« meg akarja dönteni a Hohenzollern-dynastiát. (Derűtség.) Ezt itt nem ismételte. Azt hiszem, ha megtette volna, sokkal nagyobb kacaját keltett volna, mint az, mely most olyan kellemetlennek tetszik előtte. (Derűtség.) Azt hinné most már az ember, hogy a tények előállításának ez a módja, nagyfokú *fanatizmuson* alapszik. De a zsidók ellen irányuló eme fanatizmusából még ki nem magyarázható a Loewe gyárral való bánásmódja. A bírói ítélet utal arra, hogy az egész ügyben *egyedül a Loewe név a zsidó*, a munkások, a tiszték, a revisorok, Kühne igazgató keresztények. A vádlott, mondja az ítélet, nem az ügyet, hanem mindig a személyeket akarja találni. Ezért nem éri be pusztán a zsidógyűlöléssel és zsidóüldözéssel, nem törődik ő avval sem, hogy *egy zsidó mellett száz meg száz keresztényt, az egész porosz hivatalnoki kart, a porosz bíróságot találja*.

A bíróság így foglalja össze Ahlwardt felől való ítéletét: »A vádlott nem retten vissza a sértegetésektől, ő, ha szabad úgy mondani, a *sértegetést iparszerűen* üzi. Hiszen be kellene magának vallania, hogy, ha az államban sok ember cselekednék így, megszűnnék minden s akkor páratlan elvadulás következne be. Ha Berlinben több száz Ahlwardtunk volna, akkor ki nem merészkedhetnék az utcára senki, általános közbiztonság hiány lenne...« Én ezt az ítéletet csak aláírhatom. Tudok üdítőbb vitát elképzelni a mostaninál, mely ezen személyekkel foglalkozik, de *szükséges az ilyen embereket ártalmatlanokká* tenni. Az a parlamentarizmus áldása, hogy a legnagyobb nyilvánosság előtt képes a személyeket és dolgokat nyilvánosan fölsímlertetni és kimutatni, mi az értékük és mennyi az értéktelen voltuk és én a ház tekintélye, a katonai kormány és a fegyverek tekintélye érdekében erőmhöz képest mindig közre fogok működni azon, hogy nyilvánvalóvá tegyem, hogy ennek az *Ahlwardt* urnak mi az értéke és mi nem. (Élénk tetszés.)

Ahlwardt ezután polemizálni igyekezett Caprivival, Kaltenbornnal és Richterrel, azt hangoztatván, hogy ő csak az *igazságot* akarja kideríteni, amely állítását, valamint több mást is, nagy hahotával fogadták. Azt hiszi különben, hogy nálánál nyugodtabban senki sem bírálta meg a helyzetet. (Derűtség.)

Kaltenborn hadügyminiszter és Schlieben száz szövegségi meghatalmazott tábornagy, ismételten konstatálják, hogy a Loewe-féle fegyverekben nem volt hiba.

Liebermann v. Sonnenberg (antiszemita) a Loewe-féle fegyverek tekintetében más nézetet vall, mint Ahlwardt, szerinte a porosz hadügyminiszter személye elég bizonyíték nyilatkozata mellett. Különben ismerőseitől sem hallott panaszt a fegyverek miatt. De a Buhl-féle interpellációt (mely a hadügyminiszter nyilatkozatára a »zsidó puskák« ügyében okot szolgáltatott) hibáztatja, mert ez csak reklám volt.

Buhl dr. (nemzeti lib.) kijelenti, hogy örül a megtett interpellációjának, mert annak folytán megnyugtató nyilatkozatokat hallott és beigazolódott, hogy az Ahlwardt állításai tarthatlanok. Loewevel, mint tisztességes emberrel, ő szívesen szorít kezet.

Miután Kaltenborn hadügyminiszter Ahlwardtnak több újabb állítására rásütötte a valótlanság bélyegét ismét felszólalt:

Richter: Ahlwardt a Boulanger fegyverekre tett megjegyzésével önmagát czáfolta meg — így szólt — Ha Loewe Boulangernek rossz fegyvereket szállított volna, hiszen ez hazafias cselekedett-számba ment volna. (Derűtség.) De nem is fegyverekről, hanem fegyver-gépekről volt szó. Kitészik ebből is, hogy Ahlwardtnak a tények iránt milyen hiányos érzéke van. (Derűtség.)

Beszélt Ahlwardt Kühneről, az úgynevezett nem zsidóról, ugyanezen jogon lehetne Ahlwardt is úgynevezett nem zsidónak nevezni. (Derűtség.) A bíróság előtt kitűnt, hogy Kühne elődei közt egyetlen zsidó sem volt.

Ismét látnivaló ebből Ahlwardtnak a *tények* iránt való érzéke.

Liebermannnak a Loewe gyár ellen irányuló gyanúsítása ellen fordulva, kijelenti Richter, hogy Ahlwardttal nagyon méltók ők egymásra. Liebermann azt állította, hogy a röpirat megjelenése után Loewe, Kühne és Ahlwardt urakat mindjárt be kellett volna fogni. Tehát elebb sértesse meg magát az ember röpiratokban, és aztán még a szabadságával is fizessen meg érte. *Ez az antisemiták igazságszolgáltatása*, ezek a *jövőendő antisemita állam* indítványai. (Derűtség.)

Buhl interpellációját ő is helyesli, mert az Ahlwardt állításának megczáfolására és annak bizonyítására, hogy az antisemita párt valótlanságokból táplálkozik, ez szolgáltatott alkalmat. Ez a diskussio bemutatta Ahlwardtot egész tarthatlanságában, mert ő csak állításait ismételni, de bizonyítani nem tudta. Az a jó a dologban, hogy az ilyen embereket diskussiora lehet *kényszeríteni*, különben egyesegyedül ők szerepelnének az országban az igazság védőiként.

Ha Ahlwardt nem *jobb tudomása* ellenére cselekedett, annál rosszabb ez az ő lelkiállapotára nézve. (Derűtség.) És ha valamely ügyet védelmezni csak úgy tud valaki, mint Liebermann ur, hát ez is csak az antisemita mozgalom ellen szól. Most az tűnik ki belőle, hogy tartatlan és valótlanságokban singlődik és nem érdemes arra a figyelemre, melyet neki szenteltek.

Ahlwardt és Liebermann sok derűséggel kísért felszólalásai után újra felszólalt.

Richter: Eszembe jut ez a példaszó: Miféle emberekkel kell itt *huzavonódni* (herumdrücken) Liebermann ur most mindjobban közeledik Ahlwardt-hoz, eleinte kijelentette lapjában, hogy iránta nem érdeklődhetik. Később az ellenjelöltjét támogatta. Ahelyett, hogy amit valótlanként lelepleztünk, arról beszélnének az urak, előhozakodnak mindenféle aprósággal. *Futásnak erednek, hogy valahol még megvethessék a lábukat*. Liebermann ur azt mondja, hogyha valamit beigazolni nem tud, azt in dubio hagyja. Csakhogy ilyesmi a parlamentben nem szokott különben előfordulni és a parlamentnek a kötelessége az igazságot megvédelmezni. — Ahlwardt ur emleget bizonyos Vesel-parti esetet (hogy t. i. ott valamelyik ezrednél — a nevét, számát nem tudta megmondani 1000 fegyver közül csak 650 volt jó) és e közben *lopott állami iratokra hivatkozik*. Ahlwardt ma nagyságának teljes érzében bemutalkozott. Mig itt hivatalosan kijelentik, hogy a Loewe-féle puskák nagyon jók és ezt a házban senki kétségbe nem vonja, addig ez az ur azt állítja, hogy a fegyverek nem érnek semmit. Hogyan kezdünk komoly vitába az ilyen emberekkel. A diskussio *pathologiai szempontból is bemutatta Ahlwardt egyéniségét*. A vita Ahlwardt, Liebermann Buhl dr. és Richter apróbb csatározásaival e napon befejeződött, de folytatása annál nagyobb hullámokat vetett a f. hó 21-iki és 22-diki gyűléseken.

Ahlwardt újabb rágalmai.

A katonai budget harmadik tárgyalása alkalmával *Richter* interpellációja folytán *Maltzahn* birodalmi kincstartó titkár kijelentette, hogy nem igaz Ahlwardtnak az a vádja, mintha az invalidus alapok létesítésekor nagy bérzezsíidókkal alkudozások folytak volna, miért is ezt a *rágalmat* határozottan visszautasítja. Ilyen irányu tárgyalások egyáltalán nem is folytak.

Hogy a *francia hadi kárpótlásból* teremtett invalidus alap ellen Ahlwardt által szórt vádat a kincstartó ilyen határozott formában visszautasította, az a birodalmi gyűlésen általános örömet keltett; de nem úgy *Ahlwardtnál*. Ez továbbra is fenntartotta rágalmai, sőt avval tette, hogy azt állította, miszerint az invalidus alapról is olyan *eljárást követtek, minőről most Párisban folyik a szó*. *Okmányokból* igazolhatja ezt, ugymond, még pedig olyan okmányokkal, melyeket a *birodalmi gyűlés tagjai, sőt egy olyan ur is aláírt, aki ma a kormánynak tagja*. (Nagy zaj. Kik azok? Ki a nevekkal?) E pillanatban szóló nem terjesztheti elő a kezében lévő 11 okmányt, melyek közül egyet, szerinte, a pénzügyminiszter írta alá (Zaj.)

Maltzahn államtitkár kijelenti, hogy az előtte szóló nem restelte megismételni az árulásnak vádját, melylyel 1871-ben Bismarck herceget és a reichstag akkori tagjait illették. Ezek a vádak azonban egyenesen hazugok.

Ahlwardt a husvéti szünidő utánra igéri az okmányok bemutatását.

Richter, *Rickert* és *Manteuffel* (kons.) indítványa folytán azután elhalasztották a gyűlést, hogy Ahlwardt egy 24 óra alatt igazolhassa állítását.

A 22-iki gyűlés elején *Lewetsov* elnök legelőször is rendre utasította azon előző napi kifejezéseért, hogy a birodalmi gyűlésben olyan férfiak vesznek részt, akik a zsidókkal kulissza mögötti ügyleteket kötnek.

Ahlwardt jelentkezett ezután szólásra. Elmondja nagy czinizmussal, hogy a kérdéses akták vándorolnak, mert félti őket, de egyrészüket, hogy a tárgyalás megindulhasson, nyomban bemutatja, a többit husvét utánra igéri. Ezzel Ahlwardt el akarta hagyni a szószerket.

Manteuffel (consul) hallatlannak tartja, hogy a házban olyan vádaskodásokkal lehessen előállani, melyeket azonnal bizonyítani nem lehet. Követeli, hogy Ahlwardtot a bizonyításra szorítsák.

Rickert. A birodalmi gyűlés nem népgyűlés. Lássuk a bizonyítékokat.

Erre felfüggesztették a gyűlést s Ahlwardt irataival a bizalmi férfiakból álló tanács visszavonult a külön tanácskozási terembe.

A bizalmi férfiak tanácskozásának eredményét Ballestrem gróf hirdette ki a következőképpen:

•Ahlwardt iratairól beható tudomást szereztünk, a bizottság minden egyes tagja átvizsgálta az iratokat, melyek tegnapi állítását támogatni tudnák. Ahlwardt erre nem volt képes; azt mondta, hogy csak más aktákkal

kapcsolatosan, melyeket most megszerezni nem tud, ke-
rekedhetik ki a kép. Erre a bizottság egyhangulag ki-
mondta, hogy az *aktákban nincs semmi, ami Ahlwardt*
tegnapi állításait bebizonyítaná, hogy nincs bennük semmi,
ami valamely korábbi vagy mostani kormánytagot ter-
helhetne.

Ahlwardt azt állítja, hogy megnevezte azokat a
bizottság előtt, akiknél a többi akták föltalálhatók. De a
bizottság nem állandósította magát s így megfosztotta
őt állításai bebizonyíthatásától. Példának okáért elmondja,
hogy az iratok közt ott van egy külföldi törvényszék
(?) elnökének levele, aki megköszöni a pénzküldeménye-
ket és a társai számára is kér valamit.

Elnök: A nekünk bemutatott aktákban erről szó sincs.

Ahlwardt: De van a többi aktákban, melyeket várok.

Richter: Az aktákban az invalidus alapról egyál-
talan nincs szó.

Az egyedüli ami ott volt, Mayernek egy pamflettje.

Ezekkel a dolgokkal már 1875-ben előhozakodtak
és akkor nyomban kimutatták itt e házban, hogy Mayer
vádjai alaptalanok. Ahlwardt most csak az ő kedvelt
halogató módszerét követi. De röviden kell ezzel az urral
végeznünk és az ország elé egész erkölcsi tarthatatlan
voltában odaállítanunk. (Viharos tetszés minden oldalon.)

Manteuffel br. Ahlwardt egyellen szikrányi bizo-
nyítékot sem tudott nyújtani. Az ilyen módszer rászol-
gál a legkeményebb elítélésre. Minden párt, kivétel nél-
kül, a legnagyobb érdeklődéssel jár utána, ha valami
rothad az államban, hogy a rothadó pontot fölfedezze,
de azért is, hogy a támadások bizonyítékok nélkül ne
kerüljenek ki az ország színe elé. Hogy ez utóbbinak el-
mulasztása lehető, ez a *legrothadtabb pont* a Német bi-
rodalomban. Ahlwardt azt hiszi, ha állításait ismétli,
azzal bebizonyította azokat. Mindnyájan azon nézetet
valljuk, hogy Ahlwardt eljárása a birodalmi gyűlésen
hallatlan.

Ahlwardt megmarad a mellett, hogy tegnap vára-
lanul hozták szóba a dolgot. (Nevetés.) Ma, mikor az
aktákból el akart valamit mondani, ezt nem akarták
neki megengedni. Ő csak az igazságért, a tiszta igazság-
ért küzdött. (Nevetés. Kiáltások: 25 fillér belépti díj
mellett. Nagy derűtség.)

Lieber (centr.). Ahlwardt eljárását nem lehet eléggé
elítélni. Ha nem egy Ahlwardt urról volna szó, nem re-
tenne vissza még az elnök rendreutasításától sem, hogy
megmondja neki, mi a véleménye fölöle (viharos tetszés),
de egy Ahlwardt miatt nem szerez rendreutasítást. (Vi-
haros, tartós tetszés.)

Ahlwardt sajnálja, hogy Stöcker a zsidók elleni
küzdlemben megáll.

Richter azt mondja, hogy Stöcker csak a magasabb
Ahlwardt. *Ma nem pusztán Ahlwardt, hanem az egész*
antisemita mozgalom fölött pálczáat törtek.

Lewetow elnök: Az sértés Stöckerre nézve, ha *Al-*
*wardt*hoz hasonlítja. Rendre utasítom.

Ahlwardt és Liebermannak az antisemitizmust védő
szavai után *Schmidt* kimutatja a tényt, hogy III. Fri-
gyes, a boldogult német császár, az antisemitizmust a
század gyalázatának nyilvánította. Ez *biróilag* meg van
állapítva.

Azután hosszabb vita fejlődött az antisemitizmus
felől, melynek során Richter azt az ismert dolgot is
konstatálta, hogy Stöcker könnyelműen hamis esküt tett.

A vita után *Ballestrem* gróf előadó elmondta, hogy
a birodalmi gyűlés egyhangulag azon nézetten volt, hogy
képviselő eféle vádakát csak akkor hangoztathat, ha az
adatok rögtön kéznél vannak, melyekből állításait bebi-
zonyíthatja; Ahlwardtot annyiban *ítélték el*, amennyiben
adatai (mindössze 2, 1872-ből való üzleti számla a dis-
conto-bank részéről) *egyáltalán* alkalmatlanok voltak álli-
tásai bizonyítására.

Egyik érdekes és jellemző epizódja a gyűlésnek,
hogy mikor Ahlwardt Bachem centumpárti képviselő
mellé ült, ez szóltanul magához vette iratait és más
sorba ült.

Ahlwardt szereplése folytán különben f. hó 21-én
az ő friedberg-amswaldi kerületének konservatív vá-
lasztói gyűlést tartottak, melyen *sajnálkozásuknak adtak*
kifejezést a fölött, hogy Ahlwardtot képviselőjüké választ-
tatták és kijelentették, hogy megtagadják őt.

*

Hogy mennyire ideje volt, hogy a német birodalmi
gyűlés ily kézzelfoghatóan ismerje meg végre az antise-
mitizmus egész elvetemedettségét, eszeveszettségét és hogy
mennyire *betege* az antisemitizmusnak a nép egy része,
mutatja az a majdnem hihetetlen körülmény, hogy Ahl-
wardtot erkölcsi kivégeztetése napján, hívei egy népgyű-
lésen — megkoszorúzták és vállukon körül hordozták.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius hó
végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak elő-
fizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fenn-
akadás ne történjék.

Egész évre	8 frt — kr.
Fél évre	4 » — »
Negyed évre	2 » — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

Egész évre	7 frt — kr.
Fél évre	3 » 50 »
Negyed évre	1 » 75 »

Az »Egyenlőség«

szerkesztősége és kiadóhivatala,

Budapest, várzi körút 23. sz.

H i r e k.

 Lapunk jövőheti száma az ünnepek miatt csütörtökön fog megjelenni, miért is tisztelettel kérjük levelezőinket, hogy becses közleményeket erre a számra elébb mint rendesen szíveskedjenek beküldeni.

— **Kézmű és földművelés.** Uj elnökével friss, pezsgő élet költözött az 1842. óta fennálló fontos közgazdasági kulturális és jótékony czélokot követő, a fővárosi zsidóság, egyik legszebb egylete vezetésébe: a *Magyar izraelita kézmű- és földművelési egyesületébe*. Két év óta, mióta az egyesület élére Dr. Neumann Ármint, országgyűlési képviselő lépett, a tagok száma ötszázal szaporodott, tágult természetesen az egyesület működési köre is, mely felé nagyobb mértékben mint valaha fordul az érdeklődés és támogatás, úgy hogy ma már az egyesület gondjait 300 tanoncra terjesztheti ki, kiket mesterekhez adott, kiket ruház, tanítat, kikre felügyel, a kik közül többeknek ösztöndíjakat juttat és a kiket nem hagy el később sem, hanem különösen az esetleges önállósításnál tőle telhetőleg támogat. Most új köteleket teremt az egyesület, melylyel a különféle mestergen lévő tanoncokat szorosabban fűzheti majd magához pontosabb felügyeletet, jobb oktatást is lehetővé tesz és a melylyel — és főképen ez lebegett a vezetés szeme előtt — számos tanonc sorsán könnyít. A folyó hó 21-én Dr. Neumann Ármint elnökle alatt tartott választmányi gyűlésén nyanyis határozatba ment hogy a kézmű- és földművelési-egyesület 25.000 forintot ajánl fel a pesti Chevrakadisának, hogy ez a tulajdonát képező sinylők házáat engedje át neki egy ott berendezendő tanoncz-otthon részére. (A Chevrakadisa tudvalevőleg a Kann Ármint 137.000 frtos alapítványából új sinylők házáat épít és a mostani Damjanich-utczai sinylők háza még ez év folyamán kiürül). Az egyesületnek a Chevrához intézeti levele kifejti, hogy jól tudják, miszerint az említett épület jóval többet ér, mint a felajánlott összeg, de tekintve a kézmű- és földművelési egyesület czéljait: *minél több becsületes, ügyes, szorgalmas, hazafias, értelmes és jámbor kézműveseket és földművelőket adni a magyar hazának, a magyar zsidóságnak*, és tekintve a Chevrának magasztos, humanus czéljait, remélik, hogy az épületet az említett czélra értékénél kisebb összegért is át fogja neki engedni. Az új otthon a tanonczoknak gyülekezési, tanulási, testgyakorlati és szórakozási helyül lenne hivatva szolgálni és az erre rászorulókat lakást is, ellátást is találnának benne. Az ebből támadó költségek fedezésére nyomban gyűjtés is indult meg és még ott a gyűlésen adakoztak: *Leitersdorfer* Lipót 1000 forintot, *Gomperz* Zs. 1000 forintot, *Lindenbaum* Mór 500 forintot, *Kohner* Zsigmond 200 forintot, *Kunewalder* M. testvérek 200 forintot, Dr. *Neumann* Ármint 100 forintot, *Pfeiffer* Ignác 100 forintot, *Weisz* Berthold 100 forintot, *Fleischel* Sámuel 100 forintot, *Bloch* Mór 100 forintot, *Fuchs* Vilmos 100 forintot, *Konody* Bertalan 100 forintot, *Spitzer* Zsigmond 100 forintot, *Feivel* Lipót 100 forintot, *Mandel* Mór 20

frtot. A nemesszivű adakozók ezenfelül a még hiányzó összeg gyűjtésére is vállalkoztak.

A leirt üdvös ujitáson kívül, ennél még sokkal fontosabb terveket táplálnak a földművelésnek a zsidók közt való terjesztése ügyében. A 70.000 forintot kitevő *Herz Pollak és neje* féle alapítványból ugyanis a főváros közelében birtokot szándékoznak vásárolni, melyen **szántóvető iskolát** rendeznének be tanulók számára, hogy ott gyakorlatilag megismerkedjenek a földművelés nemes mesterségével. A tanulóévek befejezésével az egyesület tőle telhetőleg segitené a tanulót, hogy kis földet vegyen, a melyen igaz földművelő, magyarul mondva: *parasztéletet* folytasson. A terv szép és megkapó és az érdeklődés és támogatás nagyobbodásával bizonyára ki is vihető. Milyen áldás lenne felekezettünkre nézve, ha hívei közül többen a csereherelés helyett az ekeszarvát fogják!

Eszembe jut itt a boldogult *Reich* Ignácznak, a *Reth-El* derék szerzőjének, kinek egész életén át ideálját képezte egy zsidó-magyar parasztság lélesítése, következő alkalomszerű, gyönyörű versmagyarázata. Mózes I. könyve III. fejezete 19. versét: *»Arczod verejtekében fogod enni kenyeredet, míg vissza nem térsz a földhöz, mert tőle szakadtál«* a szellemes író így magyarázta: «Kenyereseted miatt, ó népem, a téged gyalázók szidalmakinos verejtekkel önti el arczodat, megkeseríti életedet, míg vissza nem térsz a földhöz, azaz a föld megműveléséhez, mert tőle szakadtál. Azaz földművelés volt őseredeti foglalkozásod, tőle csak a viszonyok kényszerűsége szakított el. Mert hát bizonyos, hogy a zsidó-ág ősapái szántóvetők, állattenyésztők voltak, aminthogy bizonyos, hogy a hajdani zsidó állam agricultur állam volt és a kereskedést a zsidók közt idegenek, főképpen phöniciak eszközölték.

Sz.

— **Izraelita ösztöndíjak.** Az országos magyar izraelita ösztöndíjgyűlés választmánya a folyó 1892/3 tanévre kihirdetett ösztöndíjakat a következő pályázóknak adományozta:

1. A báró Eötvös József-féle 200 frtos ösztöndíjat két egyenlő részben: a) *Pollatschek* Ignác (Kis-Terence) orvostanhallgatónak és b) *Krausz* Sámuel (Ukk) rabbiképző-intézeti hallgatóknak; 2. a báró Popper Lipót-féle 100 frtos ösztöndíjat: *Goldstein* Jakab joghallgatónak (Nemesztó); 3. a dr. *Österreich* Ede-féle 100 frtos ösztöndíjat *Fried* Dániel orvostanhallgatónak (Budapest); 4. a *Fuchs* M. L. és 5. a *Fuchs* Johanna-féle 100—100 frtos ösztöndíjakat: *Erdődy* Ármint (Kassa) és *Breuer* Mór (Csúz) bölcsészethallgatóknak; 6. a *Schreiber* Mór és *Ernesztina*-féle 100 frtos ösztöndíjat *Weisz* Lázár műegyetemi hallgatónak (Csorna); 7. a *Sternthal* Arthur-féle 100 frtos ösztöndíjat *Gáspár* Gyula joghallgatónak (Nagyvárad); 8. a *Neumann* Julia és *Miksa*-féle 100 frtos ösztöndíjat *Kohn* Jakab joghallgatónak (Udvarnok); 9. a *Sváb* Lőrincz-féle 100 frtos ösztöndíjat *Flesch* Mór műegyetemi hallgatónak (Baja); 10. a *Schwartz* Ábrahám és neje-féle 100 frtos ösztöndíjat *Wiener* Emil műegyetemi hallgatónak (Szucsány); 11. a *Kohn* Salamon és *Josefa*-féle 100 frtos ösztöndíjat *Heller* Bernát rabbiképző-intézeti növendéknek (Bittse); 12. a dr. *Rózsay* József-féle 100 frtos ösztöndíjat *Rechmits* Emil orvostanhallgatónak (Budapest); 13. a dr. *Böhm* Jakab-féle 100 frtos ösztöndíjat *Kohn* Izidor orvostanhallgatónak (Budapest); 14. a *Singer* Vilmos-féle 100 frtos ösztöndíjat *Klein* József orvostanhallgatónak (Szobráncz); 15. a *Spitzer* Gerzon és Julia-féle 100 frtos ösztöndíjat *Schenk* József orvostanhallgatónak (Salgó-Tarján); 16. a dr. *Goldberger*

Adolf-féle 100 frtos ösztöndíjat *Huszár* Vilmos bölcsészethallgatónak (Munkács); 17. a Wolfner Gyula-féle 100 frtos ösztöndíjat *Herskovit* Mózes rabbiképző-intézeti hallgatónak (Hadas); 18. a Wahrmann Mór-féle 100 frtos ösztöndíjat *Hoffmann* Sándor joghallgatónak (Nagy-Kanizsa); 19. a dr. Hirschler Ignác-féle 100 frtos ösztöndíjat *Róth* Vilmos orvosnövendéknek (Liptó-Ujvár); 20. a Schreiber Ignác és Fanni-féle 100 frtos ösztöndíjat *Adler* Sámuel joghallgatónak (Paks). 21. a Schmidl Mór és Mária-féle 100 frtos ösztöndíjat *Reinfeld* Bernát orvosnövendéknek (Szécsény); 22. a Schwarcz Samu-féle 100 frtos ösztöndíjat *Hauser* Ödön joghallgatónak (Baja); 22–32. tíz 100–100 frtos egyleti ösztöndíjat: *Mandel* Sándor (Nyir-Gyulaj), *Wiener* József (Trencsén-Várna), *Grosz* Henrik (Marikova), *Bun* Károly (Nagy-Kanizsa) és *Kovács* József (Miskolc) joghallgatóknak; továbbá: *Weissenstein* Károly (Rajez), *Rosenberg* Izidor (Teschén), *Engländer* Mór (Homonna), *Leitner* Benjamin (Német-Palánka) és *Pischof* Károly (Érsekújvár) orvostanhallgatóknak; 33–36. nyolcz 50–50 frtos egyleti ösztöndíjat: *Traumstein* Hugó műgyetemi hallgatónak (Budapest) és *Abeles* Ármin (Sopron), *Singer* Bernát (S.-A.-Ujhely), *Goldberger* Zsigmond (Budapest), *Heller* Izidor (Tót-Próna), *Schwartz* Gábor (Nádudvar), *Rosenblüh* Jenő (Csepe) és *Engelsman* Izidor (Zala-Egerszeg) rabbiképző-intézeti növendékek. Mindössze 179 pályázó folyamodott, a kik túlnyomó részben az előírt képességgel bírtak, de a rendelkezésre álló ösztöndíjak csekély számánál fogva figyelembe vehetők nem voltak. Az összes folyamodók kérvényeiket dr. *Simon* József urnál (Budapest, V. fürdő-utca 10. sz.) átvethetik.

— **Az aradi főrabbi a kormány egyházpolitikai programja mellett.** Lapunk más helyén dr. *Löw* Immánuel, szegedi főrabbinak, f. évi márczius 15-én Szegeden rendezett istentisztelet alkalmából tartott gyönyörű zsinagógai beszédét tesszük közzé. A beszéd több pontja, discret, de elég érthető módon állást foglal a kormány egyházpolitikai programja mellett, melyet a márcziusi napok »utolsó gyümölcsei«-nek mond. A beszéd egy másik része sikra száll a felfogás ellen, mintha a jelen állapotot már azért is fenn kellene tartani a jámbor zsidónak, mert most az állam mintegy kényszeríti a zsidót, a ki házasságra lép, hogy azt egyházilag tegye. »A hitnek őre nem az állam parancsszava, a hitnek őre a lelkiismeret.« — Határozottan és nyíltan a kormány egyházpolitikai programja mellett nyilatkozott dr. *Rosenberg* Sándor aradi főrabbi a f. hó 10-én Aradon tartott megyei bizottsági gyűlésen, mely tudvalevőleg az egyházpolitikai programot nagy lelkesedéssel magáévá tette. Az aradi főrabbi azon gyűlésen a következő szép, megkapó beszédet tartotta.

Méltóságos főispán ur, tekinte tes törvényhatósági bizottság!

Midőn én komoly és higgadt megfontolás után itt nyilvánosan és ünnepélyesen kijelentem, hogy őszinte igaz lelkesedéssel, a hazafiság, jogegyenlőség és szabadságszeretet szent érzetétől áthatva, üdvözlöm a magas kormány szabadelvű egyházpolitikai programját és ennél fogva természetesen örömmel el is fogadom egész terjedelmében a most szőnyegen levő, ezen programot oly erőlyesen és bátran támogató indítványt: szabadjon

nekem is, éppen mint zsidó lelkésznek, emez őszinte nyilatkozatomat röviden indokolni és különösen a polgári házasság végre hazánkban is valószínű intézményre reflektálni.

Tisztelt uraim! A mi az én *lelkései* álláspontomat ezzel a nagy horderejű, családi és társadalmi életviszonyainkba oly mélyen és átalakítóan belevágó egyházpolitikai reformmal szemben illeti, úgy igaz ugyan és őszintén elismerem, miszerint az sokkal előnyösebb, mint a kath. egyház igen tisztelt papjaié. Mert úgy az ó testamentum, mint a talmud, tehát úgy az írásbeli, mint a szóbeli hithagyomány értelmében, mely a zsidó vallás egyedül döntő törvénykönyveit képezi, a házasság frigykötése nem egy rendíthetetlen egyházi dogmán alapuló sacramentum, melyet csakis az egyházi hatalom képviselője, a papnak áldása alapíthat meg, hanem egy merőben polgári, magánjogi szerződésen alapuló férfi és nő közötti egyesülés, melynek vallás-erkölcsi momentuma, tehát szentsége, miként minden eskünél, kizárólag csak a mindentudó Isten és emberi tanuk előtt kölcsönösen, egymásnak szentül fogadott hűség és szeretetben rejlik!

E szabadelvű nézet szerint a mózes-rabbinikusi vallás legszigorubb, legorthodoxabb hívei is, mint ezt már 1807. évben az első Napoleon által egybehívott, többnyire orthodox rabbik- és talmudtudósokból állott szynhedrion szintén kijelenté: »nyugodt lélekkel elismerhetik a kötelező polgári házasság intézményét«; sőt bizonyos büszkeséggel arra utalhatunk, hogy a modern culturállamok törvényhozása mintegy kényszerítve van egyes fontos társadalmi és családi kérdések megoldásánál, mint például a munkások általános munkaszünete és a házasság ügyében, az ó-testamentum elveire visszatérni és azokat megvalósítani.

Ellenben épp oly igaz az is, hogy a kötelező polgári házasság *gyakorlati következménye*, t. i. a zsidó és keresztény közötti vegyes házasságok törvényes létesíthetése, de kiváltképen az ily házasságból származott gyermekek esetről-esetre meghatározandó lelekezetisége, nem csekély veszéllyel fenyegeti hazánkban éppen az én kisebbségben létező vallásfelekezetemnek léte alapját. Ámde azon benső, igazi hazafias meggyőződése, hogy drága Magyarországunk felekezeti békessége és nemzeti egysége, különösen pedig az ő *állami fenhatósága és minden felekezetiségtől való függetlensége*, egyedül csak a tökéletes, vallásos jogegyenlőség és szabadság elveinek valószínűsítésével lehetnek biztosítva, késztetni az én papi lelkiismeretemet arra, hogy ezen, ugyszólván hitfelekezeti magánérdeket, édes hazánk állami és társadalmi jólétének áldozatkészen alárendeljem. Teszem pedig ezt azon történelmi tapasztalatokból meritett reményben, hogy valamint a többi culturállamokban, úgy édes hazánkban a kötelező polgári házasság intézménye nem fogja megrendíteni hitfelekezetem léte, még kevésbé azon egyház alapját, melynek hívei nemcsak óriási többségben vannak, hanem óriási hatalomeszközök fölött is rendel-

keznek. Mert az én hittestvéreim közül is, mennél magasabbra fognak emelkedni a *jellemet és a szívet* nemesítő szabad műveltség fokán, mely a szolidaritás szent érzetét ébreszti, annál kevesebben fogják levonni ama gyakorlati consequentiát és azok is, kik azt levonják, legalább nem fogják többé lelkük legszentebb kincsét, ősi hitüket, egy házasságkötésnek feláldozni, hanem a férfiú és nő közti igazi szeretet szentlé fogja tenni egymásnak vallásos meggyőződését is. Igen is, erős a reményem, hogy a *mozáizmus hű követői* magyar hazánkban, ama főpapi állítás megegyezésére, be fogják bizonyítani, hogy ők *nemzetileg*, mint példás, jó és derék magyarok ez országban nem ismernek más *uralkodót, mint a koronás királyt és az alkotmányos törvénynek kormányhatalmát, vallásilag* pedig, mint épp oly derék zsidók nem ismernek más hitelvet és szertartást, mint az ősi tóraét, melynek szellemében, a házasságkötést illetőleg, előbb eleget fognak tenni az államtörvénynek, azután el fognak jönni a templomba, hogy ott »Mózes és Izrael törvénye szerint« is megerősítsék a házasság kötelékét. Ily indokolás mellett — ismétlem — lelki örömmel elfogadom egyszersmind a *zsidó vallás törvényes befogadására*, vonatkozó indítványt, azzal a hazafias, forró óhajtással, hogy a magas kormány egyházpolitikai programjának alkotmányos megvalósítása mentül hamarabb a magyar nemzet történelmében *üdvöletes korszakot alkotó ténynyé* váljék, melynek folytán édes hazánk *nemzeti egysége és állami fennhatósága* a jog- és szabadság szírtjén megzilárduljon örök időkre!

— **Egy zsidóbarát nagyherczeg.** A karlsruhei rabbi, *Schwarz dr.* a múlt héten hagyta el állomását, hogy átköltözzék Bécsbe, a hol az új rabbiseminarium vezetését fogja átvenni. A badeni nagyherczeg, III. Frigyes császárnak sógora, ez alkalomból a távozó rabbit hosszabb búcsúaudiencián fogadta s e szavakkal vált meg tőle: »Mondja meg hitfeleinek és új hivatásába vigye magával azt a meggyőződést, hogy e mozgalmas időkben is — hiszen megérti szavaim — Badenben minden a régiben maradt. Az én országomban az antisemitizmusnak soha sem lesz otthona«. Dr. Schwarz Hodász-Tevelen (Veszprémmegye) született.

— **Az ország első kereskedelmi testülete** A »Pester Lloyd« társulat f. hó 18-ikán *Wahrmann Mór* helyére új elnököt választott. Az egyhangú választás *Kolner* Zsigmondra esett, ki a pesti izr. hitközségben is ennek elhalt nagynevű elnökének helyét tölti be. *Kolner* Zsigmond helyére, ki eddig a társulat igazgatója volt, a közgyűlés *Weiss Bertholdot* választotta; bizottsági tagoknak: *Baumgarten* Lajost, *Csányi* Ágostont, *Geiger* B. Zsigmondot, *Gomperz* Károlyt, *Machlup* Adolfot, ruszti *Ruszt* Bernátot, *Strasser* Sándort, *Totis* Adolfot és dr. *Weinmann* Fülöp kir. közjegyzőt.

— **A bolgár fejedelem halála.** *Pollitzer* Ádám dr. bécsi egyetemi tanárt, ki a fülgyógyászat terén való kitünőség letére *Ferdinand* bolgár fejedelmet fülhajában kezelte, a halás uralkodó legmagasabb rendjének nagykeresztjével tüntette ki. Elismerésül ezenfelül a tudós orvos megkapta *Ferdinánd* fejedelemnek saját aláírásával ellátott, gyémántokkal kirakott, keretbe foglalt arczképét. *Pollitzer* magyar születésű és testvére *Pollitzer* Zsigmondnak, a budapesti »Mercur« bankház tulajdonosának.

— **Palesztina gyarmatosító egyesület.** Galicziában, Lembergben és más 8 városban alakult olyan egyesület, melyek a szentföld gyarmatosítását tűzték ki célul. Ezek az egyesületek most egységes alapon szervezkedtek és szövetségessé váltak, melynek alapszabályait az osztrák kormány már ellátta a jóváhagyási záradékkal. A szövetségzet egyelőre csekély anyagi erők fölött rendelkezik, mindazonáltal ezekkel is igyekszik előmozdítani Palesztina begyarmatosítását oly zsidók útján, akik földmíveléssel vagy iparüzéssel foglalkoznak. Az anyagi eszközök felszaporodásával a munka is nagyobb arányokat fog ölteni. A szövetségzet különben összeköttetésbe lép a hasonló célú német és angol egyesületekkel, hogy terveiket az egységes irány követése elősegítse s ezenfelül az eszme propagálására héber nyelvű lapot szándékozik indítani.

— **Az osztrák képviselőház új elnöke.** A szabadságon volt és utóbb nyugalomba vonult *Smolka* helyébe a lajántuli birodalom t. házába elnökül *Chlumeckyt*, az eddigi alelnököt választották meg. *Smolka* nyugalomba vonulásának egyik oka az antisemita képviselők féktelensége volt, melynek — természeti hibájánál fogva — annyira nem tudta elejét venni, hogy az anti-antisemita-egyesület küldöttségileg kért már tőle nagyobb szigorúságot. A régi viszonyokra való tekintettel *Chlumecky* megválasztása valóságos csapás az antisemitákra — amit eléggé elárul maga az a körülmény, hogy az osztrák képviselőház új elnöke a bécsi anti-antisemita-egyesületnek — díszelnöke. *Chlumecky* creálása különben nagy többséggel történt, mellette 249-en, ellene csak 24-en szavaztak, ami szintén az idők jelének tekintendő.

— **A hírlapírók nyugdíjintézete** a héten közgyűlést tartott. Az ez alkalommal felolvasott jelentés elmondja, hogy a *Bródy* Zsigmond-féle alapítványból a lefolyt évben 6 hírlapíró 900 frtyi segélyt kapott. Ezen adat kapcsán a jelentés azt indítványozta a közgyűlésnek, hogy *Bródy* Zsigmondnak neje elhunytára való tekintettel, az intézet fejezze ki legőszintébb részvétét. A megejtett választásokból olvasóinkat a következők érdeklik: alelnök: *Heltai Ferencz dr.*, igazgatósági tagok: *Acsády Ignác dr.*, *Gelléri Mór* és *Sturm Albert* és végül felügyelő bizottsági tagok: *Fekete Ignác dr.* és *Halász Sándor dr.*

— **A Mária Dorottya egyesület** ez az előkelő fővárosi jótékonyági intézmény, melynek évi jövedelme 15,591 frt és kiadása 8242 frt volt, a héten tartotta meg közgyűlését. Ez alkalommal egyik alelnöknővé *Bischitz* Dávidnét választották meg. Az elnökasszony tudvalevőleg *Csáky Albin* grófné.

— **Mese.** A varju és a galamb látogatóban voltak a pávánál. Hazatérőnkben a fekete kabátu így szólt: Láttad azokat a rut lábakat? Jaj be csunya madár is az a páva! Sajátságos, szólt a galamb, hogy te csak a rut lábakat láttad. Én a gyönyörű tollazatban merültem el és a lábakat alig vettem észre. — Utazott *Polónyi Géza* is, *Eötvös Károly* is. *Polónyi* azt jegyezte meg magának, hogy 40 zsidót látott, kik csak németül beszéltek, *Eötvös* meg azt találta felemlitendőnek, hogy utazásában magyarul csak zsidókkal beszélhetett. Szó sincs róla, hogy *Eötvös* is látott utjában németül beszélő zsidókat, szó sincs róla, *Polónyi* is érintkezett, sőt határozottan tudjuk, hogy érintkezett sok hazafias, magyarul beszélő zsidóval, olyanokkal, kik saját nagy kárukra németül nem is tudnak és tudni nem is akarnak, de — a varjunak varju a természete és a galamb galambnak marad.

— **Egy zsidó őrnagy halála.** Léváról az a gyász-hír érkezett a héten, hogy *Weltendorfer* Alajos őrnagy befejezte vitéz pályafutását. A hadviselt zsidó őrnagynak

pályatársai, kik őt nagyrabecsülték, meg akarták adni a megillető katonai végtisztességet, mivel azonban Léván kicsiny a helyőrség, az Esztergomból egy őrnagy vezérlete a végtisztességre érkezett katonatiszti küldöttség a vitéz őrnagy hült tetemeit átszállíttatta Esztergomba, a primási városba. Kellő katonai fényvel a helyi polgári hatóságok és a lakosság általános részvéte mellett a magát előkelő helyre felküzdött zsidó katonát aztán itt tették öröknyugovóra zsidó szertartás szerint, az esztergomi rabbi dr. Weisz assistentiája mellett.

— **Jókai jubileumára** készülnek nagyban az egész országban. A főváros is megtette már előintézkedéseit és f. hó 22-iki közgyűlésén jubileumi bizottságot delegált. Ennek tagjai közül olvasóinkat közelebből is a következők érdeklik: *Talay* Adolf dr., *Schweiger* Márton, *Tenczer* Pál, *Ehrlich* A. Gusztáv, *Fenyvessi* Adolf, *Hüvös* József és *Grosz* Mór.

— **Halálozás.** *Baranyi* Ignác készhelyi lakos f. hó 18-án 83 éves korában jobblétre szenderült. A jótékonyasága miatt messze környéken tisztelt és becsült megboldogultban csángóhétfalusi Baranyi Benedek és zalai Baranyi Ede előkelő fővárosi nagybirtokosok édes atyjukat gyászolják. A temetés 20-án nagy részvétellel ment végbe.

— **A kit visszahivnak a hazába.** Pápa volt fő-rabbija, dr. *Breuer* Salamon tudvalevőleg két év óta a Majna melletti frankfurti »Israelitische Religionsgemeinde«-nak a papja. Dr. Breuert most a nyitrai hitközség hívta meg évek óta elárvult rabbini székére. Mi a frankfurti rabbiról több ízben hallottuk, hogy visszavágyódik hazájába, úgy hogy valószínűnek tartjuk, hogy a meghívást el is fogadja. A magyarországi zsidóság egy jeles talmudtudóst és felvilágosodott orthodox rabbit nyerne vissza benne.

— **Érdemes munka.** *Rosenberg* Lipót az aradi hitközség érdemes főjegyzője azon alkalomból, hogy hivataloskodásának 45-ik évébe lépett, kedves ajándékkal lepte meg az aradi zsidóságot. A hitközség archivuma számára elkészítette a vallástestület alapítványainak történetét és azt igen díszes kiállításban f. hó 15-én följánlotta há-lája jeléül. A nagy fáradsággal összeállított munka címe: »Alapítványok törzskönyve«. Belőle megtudjuk, hogy midőn *Rosenberg* főjegyző jelenlegi állását elfoglalta, akkor az alapítványok csak 2400 forintba rúgtak s ma már 200,000 frtot képviselnek. A diszkönyvet *Ferencz* József király 200 és *Erzsébet* királyné 100 frtos alapítványai nyitják meg. Az arany érdemkeresztel kitüntetett főjegyző ezen szép és becses ajándékát a képviselőtestület zajos éljenzéssel fogadta és *Steiner* Adolf indítványára elhatároztta kinyomatását. A mű szellemében jártak el különben a képviselőtestület tagjai, midőn még ugyanezen gyűlésen különböző czélokra és emlékekre közel 1000 frt alapítványt tettek. Az emlékkönyv szépírási része *Schwitzer* Mór h. jegyző ügyességét dicséri, akinek, mint levelezőnk írja, a gyűlés szintén köszönetet szavazott.

— **Az orosházi hitközség mozgalmához,** mely a kivitelle szánt aprómarha illetéktelen kézzel való vágatása ellen irányul, eddig 23 jelentékeny hitközség csatlakozott.

— **Az egri chevra kadisa** múlt évi s illetőleg 3 éves igazgatási ciklusáról szóló számadását a héten küldte szét. A *Neumann* Márton elnöklete alatt működő egyletről a jelentés rokonszenves képet nyújt. A lefolyt évben a bevétel 3183 frt 30 kr, s a kiadás 1326 frt 24 kr volt. A bevételi összegben egy *Stern* Ferencz-féle alapítvány 1403 frttal szerepel. A kórház számlája ezenkívül 230 frt bevétellel és 360 frt 79 krnyi kiadással záródott. A három évi ciklus alatt az egylet vagyona

2304 frt 01 krral szaporodott, ami csinos összeg. Az egyleti vagyon ezek szerint 17519 frt 43 kr.

— **A győri és győrszigeti izr. nőegylet,** mely *Lederer* Simonné elnöklete alatt működik, múlt évi áldásos működéséről szóló jelentését most adta ki. Az évi kiadások a 3694 frt 27 krnyi egyleti vagyont és az 1455 frt 54 krnyi árvaalapot leszámítva, 2873 frt 82 krral szerepelnek a pénztári forgalom kimutatásában.

— **A battonyai kereskedelmi ifjuság** az ottani zsidó templom javára hangversenyyel egybekötött táncmulatságot rendezett, melynek tiszta jövedelme 170 frt volt. A hangversenyen *Bock* Róbert dné, *Kohn* Hermin k. a. és *Spitzer* Ignác főtanító működtek közre.

— **Castelár Emil mondása:** Ha az athéni a művész, a római a politikus, a phönikiai, a kereskedő, az assyr az astronom, az egyiptomi az astrolog és a perzsa, a katona, akkor a zsidó temploma és istene révén az ókor lelkiatyja. Theologiánk főbb eszméi, az abszolút és az öröklet eszméje az ő eszméje; az erkölcsi törvényt, amely szétrombolhatlan parancsolataival még most is ur fölöttünk, a Hóreb hegy tövében lángoló bokor tüzeiben és a Sión hegye villámainak elhomályosulása mellett írták. Egyesegyedül az ilyen nép szívóssága volt képes az isten eszméjének egységét sértetlenül megőrizni akkor, mikor mozgottak a Sphinxek granittalapzataikon és a nymphák meg a syrének a levegő hullámaiban csak ugy daloltak, mint a patakok futásában, hogy pogánynya tegyék a világot.

— **Az »Izr. siketnémák országos intézete«** folyó évi junius végével tizenhetedik iskolaévet fejezi be. Ezen idő alatt körülbelül háromszáz szerencsétlen siketnémát képezett ki és a mennyiben beszédre is oktatta őket, a társadalom hasznos tagjaivá nevelte. Ezek közül munkájával képesek kenyerüket megkeresni és nem esnek terhére a környezetnek, melyben élnek. Sőt vannak köztük olyanok is, kik szorgalmas munkálkodás és takarékoság által annyira vitték, hogy mint önálló iparosok üzhetik mesterségüket. A folyó iskolaévben nyolczvanegy növendék tartatott el az intézetben. Nyolcz, ki tanulmányait már befejezte, mint az izr. kézműegylet tagjai, különféle mesterségnél van elhelyezve az intézet felügyelete alatt. Azonkívül több nagyothalló, dadogó és hebegő egyén hiányos beszéde, az igazgató vezetése alatt alkalmazott paedagogiai eljárás által javítottatott oly eredménnyel, hogy azok súlyos beszélési hibájuktól teljesen megszabadultak. Az új növendékek felvétele czéljából az előkészületek már megtételnek és ezuttal fog betölteni első ízben a sajnos, oly korán elhunyt *Wahrman* Mór nevére az örökösök által létesített alapítványi hely is.

— **Hymen.** Dr. *Freund* Ármín főv. ügyvéd jegyet váltott *Weiskopf* Jakab, tekintélyes fővárosi háziúr és a pesti izr. hitközség választmányi tagjának leányával: *Berta* kisasszonnyal. — *Grossberg* Lipót, a belényesi rabbi fia és az »Allg. Jüd. Zeitung« szerkesztője eljegyezte *Pollák* Emma kisasszonyt, a gyöngyösi orth. izr. hitközség elnökének leányát. — *Blum* Gyula fiatal kereskedő Budapestről eljegyezte *Kurländer* Szerén kisasszonyt Nagyváradról, *Kurländer* Eliás leányát és dr. *Neumann* Ármín orsz. képviselő unokahugát.

— **Aphorismák.** A »Debreczen«-nek márcz. 15-én megjelent ünnepi száma (a lap 25 éves fennállásának fordulóját ünnepelte) egy aphorisma-sorozatot is tesz közé lapunk szerkesztője tollából, melyből átveszszük a következőket:

A tolerantiáról.

Tévedünk, ha azt hisszük, hogy, tudja isten, milyen toleransok vagyunk, pusztán azért, mert megköveteljük. — hogy velünk szemben mindenki tolerantiát gyakoroljon.

megfelelt és aláírtott az antiszemitaáknak következőképpen:

Kronawetter dr: Itt van kezemben a demokrata párt programja, melynek kidolgozásában én és *Lueger* dr. maga is részt vettünk. (Halljuk, halljuk balról.) Ennek 4. §-a így szól: *Minden felekezet egyenjogúsításának alap-tételéhez ragaszkodunk, de azon megszorítással, hogy a közösség érdekeit egyik vagy másik felekezet rendszabályai ne sértsek.* (*Lueger*: Aha!) Ezt azonban úgy értelmeztük, hogy ha egyik vagy a másik felekezet, pl. az esküt és hadkötelezettséget, vagy a tanuszkodást a bíróságok előtt, vagy az adók fizetését megtagadni akarná. Az állammal szemben minden felekezet egyenlő kötelezettségének kell létrejönnie. (*Lueger*: Szó sincs róla!) Igen, a ki tiszteli az igazságot, mást nem is mondhat, a mint meg is fogják mondani mind azok az emberek, a kik még élnek, hogy mi a 4. §. értelme.

Lueger megjegyzi, hogy a felolvasott programmpont egyik vagy másik felekezet tanaiban, dogmaiban előforduló államellenes intézkedésekre vonatkozik, s ez úgy mond, ha tudni akarja, a zsidókat illeti.

Kronawetter: Konstatálom, hogy valótlan, hogy a 4. §. fölött való tanácskozái akkoriban ezt a szót: „zsidó”, csak egyetlen egyszer is kiejtették volna. (*Lueger* felé fordulva.) Akkor a zsidók még közösen az én és az ön barátjai voltak, sőt ön el is küldött engemet zsidókhöz pénzért a párt számára. (Halljuk, halljuk balról.) (*Lueger*: ez nem igaz.) *Hazudni könnyű.* (Tartós nyugtalanság.) Nem adott-e Scharf 150 frtot a Nordbahn gyűjtéséhez? (*Geszmann* tagadja, a szónok *Geszmann* felé fordul): *Hiszen ön volt ott velem a zsidónál!* A mikor én, még az igen tisztelt doktor ur voltam. (Lárma.) Nálam meg van még irásban, hogy önök pénzért küldtek engem a zsidóhoz és ő adott is!

Schneider: Minket legalább nem fizettek meg azsidók!

Wrabetz rákiált *Schneiderre*: Kit fizettek itt meg a zsidók? Ez alávalóság.

*Schneider*t, *Fürstl* és *Habermann* képviselők erősen sértő kifejezésekkel illetik...

Pályázati hirdetmény.

Alulírott hitközségi elnökség részéről pályázat nyitattik egy 600 frt évi fizetéssel javadalmazott **hitoktatói**, illetőleg **hitközségi jegyzői** és **könyvelői** állásra. — Pályázók a hitoktatás körüli képességeiket és eredményeiket, úgy a hitközségi jegyzői és könyvelői teendők elvégzésében való jártasságukat igazoló kérvényeiket okmányokkal alulírt elnökségnél legkésőbb ez évi május hó 1-ig nyújtsák be, minthogy a betöltetni kívánt állás már ez évi július hó 1-én lesz elfoglalandó. — Bővebb értesítést e kettős állásra vonatkozólag az elnökség ad.

Kelt Zentán, az izr. iskolaszék 1893. évi március 7-én tartott üléséből.

Dr. Spitzer Mór.

hitk. elnök.

Pályázat.

A Tolna Tamási-i izr. hitközségben folyó év május hó 15. esetleg június hó 1-sejére a kántori állás betöltendő.

Megkiváncsítik, hogy az illető korszerű előimádkozó **Sóchet Ubodek Kore** és **Pázkener** legyen.

A betöltendő állással évi 420 frt fizetés jár havonként előre fizetendő részletekben, szabad lakás, és egész **Sechita**, mely 150 frtra tehető, és egyéb mellék jövedelem.

Pályázók felkéretnek, miszerint képességi bizonylatokkal **Kabólász Wehatorósz**, ugy-zintén eddigi működésükről, vallás erkölcsi viselkedésükről, életkoruk és családi viszonyaikról szóló bizonyítványukat, f. év április hó 15-ig alulírt hitközséghez beküldeni sziveskedjenek

Próbaeladásra csak a meghívottak engedtetnek, az uti költségek pedig csak a megválasztottnak térítettnek meg.

Tolna Tamási, 1893. márcz. 21.

Hirsch Ignác

hitk. elnök.

A „PANNONIA” Gőzmalom-Társaság Budapest

a szükséges húsvéti lisztminőségeket

a budapesti gőzmalmok eredeti lisztszámainak

megfelelőleg

a helybeli rabbinárus elnöke, főtisztelendő **Brill Sámuel L.** úr és tisztelendő **Pollák Lipót** úr

szigorú ellenőrzése

mellett gyártja és szives megrendeléseket a legjutányosabb napi árak mellett foganatosit.

Cím: *Pannonia gőzmalom, Budapest.*

A vallásról.

A vallásnál a fő a vallás magyarázata.

Sok ezer ártatlan embert perzselték már fel vallásból. És a kik tették, meg voltak győződve, hogy külön jutalommal tartozik ezért nekik a jóságos Teremtő.

Mások a vallásból a legnemesebb és a legönfeláldozóbb cselekedetekre merítettek buzdítást.

A vallás egy és ugyanaz volt. Csakhogy ezek más-kép magyarázták, mint amazok.

Öndicséret.

Némely ember öndicsérete úgy hat ránk, mintha író-mesternek a tollát hallanók dicsekedni: »én vagyok aztán a legény, én írok gyönyörűen!« Kerüljön csak az a toll más embernek a kezébe és a felséges vonásokból macskakaparás lesz.

Megfontolás.

Még inkább vonzódok a felé az ember felé, ki megfontolás nélkül cselekszik, mint a felé, ki akkor is fontolgat, mikor cselekednie kellene.

A boldogságról.

Sok ember csak azért nem boldog, mert nem volt még igazán boldogtalan.

Az osztrák képviselőházból.

A bécsi reichsrathban a pénzügyi törvényt tárgyalták. Lueger és consortes természetesen meg nem állhaták szó nélkül és eljátszottak néhány jelenetet már túlontúl is ismert játékokból. De emberükre akadtak. 18-án Menger dr., 20-án pedig Kronawetter dr. felelt meg amugy igazában. A hang, melyen a széthúzásnak hazugságban dolgozó vitézeit megleckéztették, kiméletlen, de tárgyilagoss volt s az egész liberális sajtó helyesléssel regisztrálta ennek az eszköznek használatát, melytől gyökeresebb változást vár.

A 18-iki gyűlésen már Wrabetz képviselő is elrontotta néhány közbeszólásával a szónokló Lueger ur kedvét, az öreg ágyuval azonban csak Menger dr. állt elő. Ime beszéde vonatkozó része:

Menger azt mutatta ki legelőbb, hogy Lueger teljesen tájékozatlanul beszélt, amire Lueger közbeszólt, hogy: »Igen, én általában nagyon tudatlan vagyok«.

Fájdalom, — felel Menger dr. — de nagybeszédű: nagy száj, de kevés tudomány. (Tetszés és közbeszólások balról: Igen jó!) Éppen Lueger az, a ki a nagy tőke védelmére kel, midőn minket ezért támad, mert a petroleumadó ellen foglaltunk állást. Az ilyen dolgok vagy hihetetlen tudatlanságról tesznek tanúságot, vagy teljes közönyösségről az igazságszeretet tekintetében. (Tetszés balról).

Lueger képviselő azt állította, hogy pártja nem támadja a zsidó vallást. Igen különösnek tetszik, ha számos színváltozás után most azt vallja, hogy ő a szigorúan katolikus irányhoz tartozik. Hiszen ő ezelőtt határozottan liberális, sőt demokrata volt. (Lueger: mi nem ut eszébe.) Hiszen ön letagadja a csillagokat az égről.

Lueger dr. azt is állította, hogy mi azért lépünk föl az antiszemitizmus ellen, mert egyes zsidók pénzt adnak a választási alaphoz. Én csak sajnálni tudom annak a nézetnek szerzőlőit alacsony voltát, mely azt állítja, hogy egy 110 képviselőből álló párt, mely a német polgárságnak nagy részét képviseli, néhány ezer választási célra szolgáló frtért meggyőződése ellenére lépne föl az antiszemitizmus ellen. A mi véleményünk az, hogy az emberek egyenjogúak és hogy hite miatt senki sem üldözendő. Ha tagadják is, mintha a vallásról volna szó, még sem tudja azt megakadályozni senki, hogy mikor antiszemita heccz folyik, abból a tömeg ne csináljon vallási hecczet.

Politikai és gazdasági okok is nagyon sajnálni valónak tüntetik föl azt a mozgalmat Bécsre nézve. Bécs Kelet és Nyugot határ-zéle között fekszik. Az a természetes gazdasági feladat, mely Bécsset nagygyá tette, az, hogy megvegye a Nyugat és Éjszak termékeit és keletre eladja. A kereskedők egész keleten, Magyarországon, Galiciában, Orosz-lengyelországban és a dunamelléki fejedelemségekben csaknem kizárólag zsidók. A város, mely keresményének nagy részét ezen közvetítő kereskedés útján szerzi meg, mekkora kárát kell hogy lássa annak, ha keleten közismeretűvé válik, hogy egy nagy agitatoricus, demagogicus talentumu párt Bécsben zsidóhecczeket űz? Egész Bécs, valamennyi iparos, minden háziur érdekének, a kik Bécs prosperálásában gazdaságilag mind érdekelve vannak, föl kellene támadnia az ilyen agitatio ellen.

Lueger dr. beszélt arról, hogy a püspökök szabad választását a káptalanokra kellene bízni. Sok káptalan-nak meg van az a joga. Hiszen még emlékszünk Kohn herczegérsék választására. Csakhogy az antiszemitáknak nem kellene ám azt a választást emlékünkhöz idézni; mert valamennyi teoriájukat ad absurdum vitte az a nagy herczegérséki káptalan. Lueger képviselő szavá tette a keresztvetés jelét is. Az urak beszéde után azt binné az ember, hogy illetékes helyen zsidó kezdte ki a kérdést; csakogy az urak vagy nem járnak pontosan a dolog után, vagy az a szándékuk, hogy hallgatóikat tévedésben hagyják. Kálvinista keresztény volt az. (Schneider: kikeresztelkedett zsidó!) Önök előtt mindenki zsidó, a ki ellenük van! Hiszen önök zsidómániában szenvednek. (Derűtség és élénk helyeslés.) Ez a keresztény kálvinista az ő vallásának tételei szerint nem találta helyén való-nak, hogy ezt a czeremoniát az iskolában oltalmazták, és mert leánykája az iskolába járt, azt kérte, hogy mellőzzék ezt a szokást. A liberális sajtó megpiszkolását is határozottan vissza kell utasítanom. Önöknek az önök sajtója mellett nincs erről mit beszélniök. Az önök sajtója a legrosszabb liberális lapokat még toronymagasságyaira fölulmulja arczátlanságban (Unverschämtheit) és kiméletlenségben. (Élénk tetszés balról.)

Lueger a 20-iki gyűlésen reflektált Menger dr. beszédére és arra hivatkozott, hogy ő még akkor is a kath. érdekeket védelmezte, mikor Kronawetter dral együtt dolgoztak. A tanuságul fölhitt képviselő azonnal

Hirdetmény.

TURKEVE város izr. hitközség a kóser húsmérés kizárólagos jogát haszonbérbe óhajtja adni; a kik erre pályázni akarnak, forduljanak a a turkevei izr. kithözség elnökségéhez
TURKEVÉN.

ROSENBERG A. M.

ajánlja a húsvéti ünnepekre

dúsan berendezett

porcellán-, üveg-, majolika-, angol-fayence és lámpa-gyári raktárát,

Budapest, Erzsébet-körút 32. szám,

hol különös figyelmet érdemelnek

üveg-készletei, melyek 21 drbból állanak; ára: 2 frt.

Asztali készletek,

finom porcellán festéssel, 6 személyre 6 frt 50 kr.,

12 finom vizes pohár 55 kr.,

12 finom boros pohár 45 kr.

Legnagyobb választék
mindennemű

vásznakban, asztalneműekben
divatos kávésterítékekben és kész
fehérműekben

Kanitz Ferencz és társa

szepességi vászon-raktárában,

Budapest, IV. ker., hatvani utca 11. sz.

KOHN ARNOLD

gazdag sarköraktárát

(Váci-körút 14., szemben az Andrássy-út torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sarkóállítás szomo u kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó meg-
számításért kezkesedik a czég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

יין כשר של פסח

A legfinomabb

olasz, szicíliai, fehér- és vörös-borokat,
melyek

a szüretelés megkezdése óta, egészen a vevőkhöz
való szétküldésig az én személyes vezetésem és
felügyeletem alatt a legszigorubb rituális követel-
ményeknek megfelelően

בדכר גמור של פסח

állanak.

Szétküld waggonként és hordónként viszonylag

← igen olcsó árakon →

KLEIN FEIVL

Budapest, Rombach-utca 16.

כשר pincze szakosztály Engel József fiánál
BUDAFOK (Promontor).

Próbára és mutatóba szétküldök kis hordókat is.

ELSŐ ERZSÉBET-KÖRÜTI

uri- és női-divat különlegességek
gyári raktára.

MOSKOVITZ R. és TÁRSA

Budapest, Erzsébet-körút 34. sz.

A legnagyobb választék úri fehérműekben.

Saját gyártmány.

Fehér ingek: frt 1 20, 1.35, 1.45, 1.65, 1.80, 2.—.

Feh. ingek, redős és himzett mell: 1.60, 1.80, 2.—, 2.25, 2.50.

Uri- és női- valódi kecskebőr keztyűk.

Legdivatosabb nyakkendők, gallérok, kézelők és
selyemkendők.

Legszolidabb kiszolgálás.

MATTONI-FÉLE

GISSHÜBLER

legtisztább égvényes

SAVANYU-KÚT

legjobb asztali- és üdítő ital,

kitünő hatásának bizonyult köhögéssnél,
gégebajoknál, gyomor- és holyaghu-
rutnál.

Mattoni Henrik, Karlsbad és Budapest.

A sorsjegyek
nagy áremelkedése
veszteséggel jár
a legkisebb nyeresémmel való kisorso-
lás esetén.

E kár ellen biztosít a
**Fővárosi Bank- és Részvény-
Társaság**

V., Erzsébet tér 1. sz., I. em.

Huzások 1893. április 1-én

Bécsi sorsjegy : esetleges veszteség 50 frt, díj 40 kr.

Tiszai » » » 25 » » 30 »

Rudolf » » » 15 » » 40 »

A nekünk bemutatott számos hiteles hálaliról folytán ezen
kittűnő házi szereket legmélegebben ajánljuk

Szt.-Pál gyomorcsapok

nélkülözhetlen és általánosan ismeretes házi és népszer,
biztosan hatnak a gyomorbetegségekre. Gyomorbetegség tünetei:
étvágytalanság, gyomorgyengeség, bűzös lehe-
let, felfújság, savanyu felbőgés, gyomorfájdalom,
felesleges nyálka-kiválasztás, sárgaság, undor,
hányás és gyomorgörés. Hatékony gyógyszernek bizo-
nyult fejfájásnál, ha ez a gyomortól eredt, gyomor tütle-
helésnél, giliszták-, májbetegségeknél és aranyeres bántalmaknál.
Ára egy üvegnek utasítással, 50 krajczár.

Köszvény-víz.

Bámulatos és biztos hatású kül-
szer köszvény-csúsz és rheumatikus
fájdalmaknál, felülmúl bármily
más célra nagyban ajánlgatott
szert.

Ezen szerrel 1000 esetben tett ki-
sérlet közül 966 esetben teljes
gyógyulás érte el, s a leg-
tekintélyesebb orvosok által ren-
deltetik. Ára egy üvegnek utasítas-
sal 50 kr. Kapható a készítőnél
Szállós János gyógyszerlára és
művegyészeti laboratóriumában

Dombóvárrott (Tolna m.), valamint Török József úrnál,
Budapest, Király-utca 12. sz. A védjegyet tüze-
sen tessék megtekinteni, csak oly készítményt kell elfogadni,
melynek burkolatára a fenti védjegy van felragasztva és meg-
rendelésnél határozottan Szállós-féle készítményt tessék kérni
és elfogadni.

FIGYELMEZTETÉS.

Tekintettel arra, hogy a hitközségünk tagjai részére való
husvét-kenyér (maczoth) szolgáltatásnak joga a fenn-
álló magas miniszteri rendeletek értelmében **kizárólag az**
alulírt hitközségnek van fentartva, indítva érezzük ma-
gunkat arra figyelmeztetni a t. hitközségi tagokat, hogy
maczoth-szükségletüket *csak* hitközségünk maczoth-sütőjéből
szerezzék be, minthogy a husvét-kenyérnek úgy a vidékről
leendő behozatalát, mint a budai részekről, Kőbányáról és az
elővárosokból való beszállítását, valamint a netalán megkísér-
lett csempészetet avagy ügynökök általi illetéktelen elárulást
szigorúan ellenőrizni és hatósági eldobás által megaka-
dályozni fogjuk.

Budapest, 1893. márczius havában.

A pesti izr. hitközség előjárósága.

Főnyeremény 600,000 korona

nyerhető 6 frt 50 krért; 1 Bécsvárosi igérvény, huzás
április 1-én, főnyeremény: 400.000 korona, ára 4 frt és 1
Tisza igérvénnyel, huzás április 1-én, főnyer. 200.000 ko-
rona, ára 3 frt. Mindkettő együttvéve csak 6 frt 50 krért
kapható Beifeld József banküzletében. Budapest,
Károly kör-út 1. sz., a kerepesi-út sarkán.

Alapított 1874.

Alapított 1874.

A kassai közúti vasút részvény-társaság

szállítási irodája, a cs. kir. szab. Kassa-Oderbergi
vasút részére MELLINGER és PLESS, Buda-
pest, Károly-körút 5. sz., elvállalja az elküldendő
árúk szállítását a vasúthoz, ugyancsak a beérkező árúk
szállítását házhoz, leggyorsabban 20 krért, 100 kgr.-ként,
illetve nagyobb mennyiségűnél még olcsóbb szállítási díj
mellett.

Ingyen öltönyt!

biztosítunk írásbelileg, finom, választás szerint való
szővettől,

mérték után, azon urak számára, kik két éven át
ruhabeli szükségletüket, mérték szerint nálunk
szerzik be, 200 frtig terjedő megrendelésükkel az

ingyen öltönyt

azonnal szállítatik.

BUCHHALTER és TÁRSA,

férfi-szabók mérték után.

Budapest, Károly-körút 19. (br. Orczy-féle ház).

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

AZ

EGYENLOSÉG

KIADÓHIVATALA.

Márczius 15.

— Dr. Löw Immanuel, szegedi főrabbi predikációja. —

»És szólott Mózes a néphez: emlékezzél meg arról a napról, melyen kijöttetek Egyiptomból, a szolgák házából.«

Az Egyiptomból való felszabadulások emlékünnepe közeledik és ez emlékünnepet hirdeti már e héten az írás igéje. Ugyanily ünnepet ülünk meg ma, hazánk szabadságának emlékünnepe. Visszaszáll lelkünk közel félszázaddal a múltba s látja, hogy a kiváltságosok megértik a kor szavát: nemzetet alakítanak a pórból, jobbágyból, polgárból, nemesből együttesen.

De mert a nemzet ez új egésze biztosabb alapja saját alkotmányának, mint a kiváltságos rendek kasztjai, azért eskürontó hűtlenséggel támadnak reánk és harcra keltik, készítetik a trón leghivebb támaszát, a magyar nemzetet.

Maholnap — s az ifjúságnak már ma is szürkellő multtá, megdicsőülő, mesés hajdanna válik ama harc, ama harcnak győzelmei, váratlan diadalmai és rémlátomásnak beillő végzete! Mi már csak hírokból ismerjük a csatateret, a hősök sirjait: pedig

»Hol honfi hunyt, egy szikra ég fenn a sirhalmokon
s balszázadoknak éjjele e lángban él a hon!«

Mint vihar szelére a meglapult habok, úgy kelt fel a testvérharc viharára a felzaklatott nép. Készületlen volt a harcra, de a lelkesedés fegyverházából tütlek vezérének gyújtó szavára csatákészen állottak elő a nemzetörök zászlóaljai, az örseregnek hadoszlopai, vitéz honvédek tábora. És ti, a népfogyasztó harc túlélő, utólmáradt tanúi, a honremélő küzdelem megkimélt vitézei, kiknek repkényes homlokán a nagy idők viszfénye sugárzik, ti, kik ama leforgott embernyomból megmaradtatok — keblünket hullámozásba hozza, hogy titeket gyermekeinknek még megmutathatunk, mint a nagy multnak lélekillető emlékeit, a nemzetnek élő erekeit.

Mint a szántóvető, hálás, könnyes szemmel tekint az égen úszó felhőfoszlányra, melynek méhéből az áldás lehullott kezének munkájára; úgy tekint megindult kebelével a haza ifjúsága a nemzeti hadseregnek, a nagy, áldást hozott zivatarnak megmaradt foszlányaira, az agg harcosok tisztos csoportjára.

De a dicsőség mellett a szomorú végkifejlés emlékét is felidézi a honvédzászló: jött az idegen hatalom, mely egy nyomon járt a nemzet elleneivel; jött a gyászos diadalmenet, mely elhunyt, szabad sziveken gázolt; jött hazánkra hosszú, földszarki éjszaka; sívár nyugalomnak bús éje borult reánk.

Ugy látszik, hiába onta vért a nemzet: az eltiprás kora következék. Lelkünk telegyűlt nehéz fájdalommal, elfélemlült, csüggedt a remény is bennünk. Korlátos volt a beszéd, rabként szólt suttogva a nyelv, a honfiak keserve a halálcsend néma nyelvén beszélt. A nyüglődő, elégtelen, fájdalmas évődés korszaka elfásita minden érdeket a köz iránt, azt hívők már, elmállik, nyomorultul elvész, eltöröltetik a magyar nemzet. De ime

a fanyar éveket, a tespedt világot, a kinos, vajodalmas esztendőket, a birodalmat megrendítő katasztrófák nyomán felváltotta az alkotmány ujjaébredése. A haza bölcsé, ki közel két évtizeden át vigasztalá szeliden, nehéz panaszu nemzetét, felépíté az új Magyarországot, márczius tizenötödikének gyümölcsét. Mert annak gyümölcse, bár későn érett gyümölcse volt Deák Ferencznek alkotása.

Van gyümölcs, mely fáján nem érik meg, hanem útóérését sötét takaró várja: ily sötét takaró érlelte meg az elnyomatás korában a márczius gyümölcsét. Nem vaczkor volt, aminek Bécs hirdette, nem vaczkor, amely édesre nem érik, hanem nemes, délszaki gyümölcs, mely a szenvedésnek melegágyában nyerte édességének, érésének teljét, zamatját.

És márczius tizenötödikének *utolsó gyümölcsei* most vannak erőfélben, ha ugyan a pártok versengése meg nem akasztja a márcziusi eszmék diadalát, ha a magasba indult szekeret egynémelyek vakbuzgósága ki nem zökkenti vágásából.

Közel van, úgy hisszük, az idő, amikor beigazul, hogy nem dőre álom s nem merő képzelődés, hogy a haza minden fiát egyenlően édes gyermekének fogadja, nézi, hogy *ahol egy a kötelesség, egy léssen a jog is, hogy az álladalm egyenlő mérléssel fog mérni mindenkinek, minden egyesnek, minden felekezetnek*. Beigazul, hogy a kornak főirányát megadta márczius tizenötödike, s hogy csak az lehet vezére a nemzetnek, aki ezt az irányt megértve, góczba szedi kora érzületét és testet ölt márczius tizenötödikének eszméire, a teljes szabadság, teljes egyenlőség, testvériség magasztos gondolataira, melyek nem egy felekezetet szolgálnak, hanem a közhazának közjavát alapítják meg.

Mi is hisszük és valljuk, hogy a hites gyűrű csak egy hiten levőket köthet lélekben össze — de nem toljuk fel másoknak a mi hitünket és nem tartjuk sem az álladalm jogának, sem az álladalm kötelességének azt, hogy ő e hitnek szolgája, őre legyen. A hitnek őre nem az állam parancsszava, a hitnek őre lelkiismeret! Tudjuk mi jól, hogy csorba haszon az, amelyet a vallásnak a benső buzgóság helyett a hatalom kényszere nyújt.

Ezért szolgáljuk márczius tizenötödikének szellemét, ezért üljük meg a napnak fordulóját.

Mikép a tavaszi napsugár rügyet olt a fába: a népek tavaszának úgy volt rügyfakasztó, kikeleti sugara márczius e mai napja. Sejtben, bimbóban megmozdul az élet, rügybe pattan a napsugár meleg csókjától a kised kankalin s a hatalmas cserfa: így hozta meg 1848 márcziusa a szabadság, egyenlőség feslő bimbóit kis népeknek, nagy nemzeteknek és a nemzetek keblében a kis felekezetnek s fajoknak s a hatalmasoknak egyaránt.

Szabad lett a polgárok egyesülése, szabad a gondolat, a szó, a sajtó és ezért ismétéljük a mai nap ünnepén imádságos szóval:

Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza! Ámen!

A zsidók a tudomány terén.

A »zsidók érdemei a tudományok föntartása és terjesztése körül« czimmel Zürichben épp most jelent meg *Genda* Adolf newyorki tudós tollából egy kisebb, de alapos tudással megírt munka, mely igen sok tanulságos adatot tartalmaz.

Miután a német nyelvű amerikai szerző az ókori világ szellemi fejlődését egészen az elsekélyesedés állapotáig megrajzolta és a zsidóságnak a tudományokra való praedispositióját már vallásának természetéből kimutatja, többek között így ír:

»Az arabok tanítóiként csak zsidók, perzsák, chal-deusok és esetleg néhány indus vehetők számba. Az utóbbiak tekintetében ráadásul még az is be van bizonyítva, hogy a különféle indiai munkák arabs fordítói zsidók voltak. Olyan óriási, évezredek tartó fordítói munkásságot, mint a zsidó, egyetlen nép sem fejtett ki. Hogy a zsidók az arabok feltűnése előtt az egyetlen nép voltak, melyek élénk szellemi életet folytatott, kitűnik a talmud összeállításából, a pumpaditai és surai főiskolák belolyásából, s abból a tényből, hogy Bassrában az első arabus orvosok mesterei kizárólag zsidók voltak.

A VII. századból fordítóként említik Messer Gavaih bassrai zsidó orvost, aki syr nyelvről orvosi munkákat ültetett át arabsra. A Kaspi tenger melletti Tabaristanból való Sahal al Tabari, szintén kitűnő orvos, lefordította az arabokra szerfölött nagy jelentőségűvé vált Ptolomäus műveit; a fény sugártörését is ő ismerte fel. — Kr. után 700 év körül élhetett. Fia a híres Abu Sahal (Kr. u. 750) tanítványa volt Razinak és Anzarbinak, a nagy arabs orvosoknak, továbbá Vassil Ibn Atának az arabs tudósnak. Ez a Vassil Ibn Ata volt az, aki a mohamedánizmust legelőbb igyekezett a görög filozófia elemeivel összeegyeztetni. Tőle származott el a mutazaliták iránya, t. i. a szabadelvűeké. Mindezek az emberek Bassrában éltek, hol lassan-lassan társulat alakult az akkori kor minden tudományának összegyűjtésére. Már Alkindi, az első arabs bölcselő 283 munkát írt, főként logikára és természettudományokra vonatkozókat; miután azonban a zsidók ennek munkáit le nem fordították, a Nyugot még maig sem tud felőlük semmit. Általában csak annyit tudunk az arabs culturából, amennyit részünkre a zsidók hozzáférhetőkké tettek; mert az arabusok közül egyetlen fordító sem ismeretes. Alkindi szintén Bassrában élt.

Midőn a X. század elején a bagdadi kalifatus szétforgácsolódott, Bassrában tudós társaság lépett előtérbe, melyet a Nyugot »Igaz testvérek és hű barátok« néven ismert meg. Ez a társulat minden akkori tudásnak összegyűjtését és rendszeres feldolgozását tette feladatává. Így készültek az igaz testvérek művei. 51 tractatusra terjedtek és az egész gyűjtemény legalább is kétszer akkora lehetett, mint egy teljes Brockhaus-lexicon. A zsidók által korán megkezdett fordítások, különösen a 21 trac-

tatusé még ma is igen kedves és szívesen látott olvasmánya a művelt Európának.

Az ismert arabs és zsidó gondolkodók közül egyik sem hasonlítható össze a későbbi keresztény skolasztikusokkal; mert nekik soh'sem volt szándékukban a tudományt csak a hit érdekeire redukálni. Ellenkezőleg ők a tudománynak önönmagáért áldoztak. Csak illeszteri Roger Baconnal (1214—1294 Kr. u.) száll át újra az eddig csak semita néptörzseknél otthonos kutató szellem az arianus törzsekre. Jellemző, hogy Bacon kénytelen volt a görög, héber és arabs nyelveket megtanulni. Nagy Károly idejében a bagdadi kalifatussal udvari tárgyalásokat folytattak és bizonyára nagy jelentőségű, hogy ez az uralkodó és fia, Jámhor Lajos, zsidókat édesgetett országába, hogy életet öntsön kereskedelembe, iparba, tudományokba és művészetekbe; mivel Nagy Károly idejében a papok sem írni sem olvasni nem tudtak, ez az uralkodó néhány iskolát nyitott; így Fuldában és Paderbornban.

Ennek a kornak egyetlen féltudósa a fuldai apát, Rhabanus Maurus bevallja, hogy a szentírás megértését, valamint sok mást a zsidóknak köszönhet. II. Frigyes idejéig egyes-egyedül a zsidók voltak Európa orvosai, valamint ők voltak az egyedüliek, akik matematikával, csillagászattal, vegytannal és nyelvtudományokkal foglalkoztak. Mikor a XIII. században közkeletűekké váltak a zsidó kiutasítások, még akkor is a legtöbb fejedelem, akik nagyrészt nevüket sem tudták leírni, zsidó udvari orvosokat tartott.

A bagdadi kalifatus kulturális korszakát a syriai-egyiptomi szultánságé váltotta föl. Damascus és Kairuan váltak a tudományok virágos kertjévé. Kairuanban a szultán udvari orvosa Isaak ben Suleiman Israeli volt az, aki többek között minden orvosi tudományt, még pedig az antikot, arabsot és a magáét nyolcz müben összefoglalta. Egy Constantin nevű karthagói szerzetes hetet lefordított közülök latin nyelvre, adta a szerző szerepét * és Salernóban (Olaszország) keresztény orvosi iskolát alapított. Israeli 845—840 közt élt, utána számos tanítvány maradt, akik részben szintén híres tudósokká váltak. Constantin 1087-ben halt meg. A zsidók lefordították Avicenna műveit, aki 980-tól 1037-ig élt. Az ő orvostudományi Canonját évszázadokon át az orvostudományok tanítási alapjának tekintették. Bölcséletének befolyása ismeretes. 1038-ban meghalt a pumpaditai főiskola feje, míg a surai 4 évvel előbb szűnt meg. A tanítók Mesopotamiából és Syriából Éjszakafrikába, Spanyolországba, a Provenceba, Franciaországba és Délnémetországba költöztek.

(Folytatása következik.)

* Nem az egyetlen eset. Hosszu időn át pl. a »Fons vitae« szerzőjeként egy Avicebron nevű szerzetes szerepelt, míg végre a híres Munk kimutatta, hogy a »Fons vitae« cz. remekmű nem egyéb, mint Salamon Ibn Gabirol »Mekol Chajim« cz. héber munkájának fordítása.